«Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ жанындағы медицина колледжі

ӘДІСТЕМЕЛІК НҰСҚАУЛЫҚ

Пән: «Психология негіздері және коммуникативтік дағдылар»
Мамандығы: 09110100 «Стоматология»
Біліктілігі: 4S09110102 «Дантист»
Курс: 1 курс
Семестр:I семестр
Бақылау түрі: с/сынақ
Барлық сағаттардың/кредиттердің жалпы жүктемесі KZ –72 сағат/3 кредит
Симуляциялық – 28

Шымкент, 2025 ж.

Әдістемелік нұсқаулық «Психология негіздері және коммуникативтік дағдылар» пәнінің жұмыс бағдарламасы (силлабусы) негізінде құрастырылды

Оқытушы: Совет А.Ә.

Мамандығы: 09110100 «Стоматология»

Біліктілігі: 4S09110102 «Дантист»

Әдістемелік нұсқаулық «Мейіргер ісі-2» кафедра мәжілісінде бекітілді

Хаттама № 1 "27" 08 2025 ж.

Кафедра меңгерушісі: _____ Айбекова Г.Н.

1-сабақ

5.1. Тақырыбы: Кіріспе. Медициналық психология негіздері.

5.2. Сабақтың мақсаты:

Психиканың даму процесінің негізгі заңдылықтарын және психикалық іс-әрекет тетіктерін білу негізінде тұлғаның психологиялық құзіреттілігін қалыптастыру, тиімді қарым-қатынас және тұлғаға психогигиеналық қатынас дағдыларын, сондай-ақ кәсіби маңызды қарым-қатынас дағдыларын дамыту.

5.3. Оқыту міндеттері:

- Психологиялық ғылым және оның қоғамдық және гуманитарлық пәндер жүйесіндегі орны туралы түсінік қалыптастыру.
- Негізгі психикалық процестердің механизмдері, психикалық күйлер және жеке қасиеттер туралы білімді қалыптастыру.
- Тиімді қарым-қатынас және тұлғаның психогигиеналық қарым-қатынас дағдыларын дамыту.

5.4. Тақырыптың негізгі сұрақтары:

Психология-бұл психиканы оның дамуында және әртүрлі іс-шараларда көрінуінде зерттейтін ғылым.

Психология пәні-психика тіршілік иелерінің объективті әлеммен қарым-қатынасының ең жоғары формасы ретінде, олардың импульстарын жүзеге асыру және ол туралы ақпарат негізінде әрекет ету қабілетінде көрінеді.

Психологияның пәні-адам іс-әрекеттің субъектісі, өзін-өзі реттеудің жүйелік қасиеттері;
адам психикасының қалыптасуы мен жұмыс істеу заңдылықтары;
оның әлемді бейнелеу, оны тану және онымен өзара әрекеттесуін реттеу қабілеті.

Психологияның объектісі-бұл адам өмірінің және жануарлардың мінез-құлқының ерекше формасы ретіндегі психиканың заңдылықтары. Өмірдің бұл формасы оның жан-жақтылығына байланысты психологиялық ғылымның әртүрлі салалары зерттейтін әр түрлі аспектілерде зерттелуі мүмкін.

Өз нысаны ретінде:

- адам психикасындағы нормалар мен патология;
- нақты қызмет түрлері, адам мен жануарлар психикасының дамуы;
- адамның табиғат пен қоғамға қатынасы және т. б.

Психологияның міндеттері:

- психикалық құбылыстарды сапалы зерттеу;
- психикалық құбылыстардың қалыптасуы мен дамуын талдау;
- психиканың физиологиялық механизмдерін зерттеу;
- адамдардың өмірі мен іс-әрекетінің практикасына психологиялық білімді жоспарлы енгізуге жәрдемдесу.

Әр ғылымның өзіндік кешені, категориялары, өзіндік категориялық аппараты бар. Ол негізгі ұғымдардың келесі төрт блогын қамтиды:

- Қазіргі психология психикалық құбылыстарды бастапқыда дайын түрде берілген нәрсе емес, қалыптасатын, дамитын, бейнелер, сезімдер, ойлар және т. б. түрінде белгілі бір нәтижелерді тудыратын динамикалық процесс ретінде қарастыратынын білдіреді;
- Психикалық күйлер-сергектік немесе депрессия, өнімділік немесе шаршау, тыныштық немесе ашуланшақтық және т. б.;
- Тұлғаның психикалық қасиеттері - оның белгілі бір өмірлік мақсаттарына, темпераментке, мінезге, қабілеттерге жалпы бағыты. адамның өмірінің ұзақ кезеңіне тән, мысалы, еңбекқорлық, коммуникативтілік және т. б.

Әдістеме-бұл нұсқа, әдісті нақты жағдайларда жеке жүзеге асыру: ұйымдастырушылық, әлеуметтік, тарихи.

Кез-келген ғылымның әдістері мен тәсілдердің жиынтығы немесе жүйесі кездейсоқ, ерікті емес. Олар тарихи түрде қалыптасады, өзгертіледі, дамиды, белгілі бір заңдылықтарға, әдіснамалық ережелерге бағынады.

Әдістеме тек әдістер, оларды таңдау немесе пайдалану ережелері туралы ілім ғана емес. Бұл ғылыми зерттеудің философиясының, идеологиясының, стратегиясы мен тактикасының өзін жүйелі сипаттау. Әдістеме нені, қалай және не үшін зерттейтінімізді, алынған нәтижелерді қалай түсіндіретінімізді, оларды іс жүзінде қалай жүзеге асыратынымызды анықтайды.

Психологиялық зерттеу әдістері келесі талаптарға сай болуы керек:

Объективтілік дегеніміз-психикалық құбылыстарды зерттеуде қолданылатын әдістер адам психикасының объективті табиғатын ескеруі керек.

Валидтілік - бұл көрсеткіш таңдалған әдістеменің негіздемесі бар және оны нақты жағдайларда қолдануға болатындығын көрсетеді.

Сенімділік-қолданылатын психологиялық зерттеу әдістері бірнеше рет қайталанса да бірдей нәтиже беретінін білдіреді.

Психология әдістері

Психология, кез-келген ғылым сияқты, әртүрлі әдістердің бүкіл жүйесін қолданады. Отандық психологияда келесі төрт әдіс тобы ерекшеленеді:

1. Ұйымдастырушылық әдістерге мыналар жатады:

а) салыстырмалы-генетикалық әдіс (психологиялық көрсеткіштер бойынша әртүрлі түр топтарын салыстыру)

- көлденең қима әдісі (субъектілердің тамаша топтарында таңдалған бірдей психологиялық көрсеткіштерді салыстыру);
- бойлық әдіс-бойлық кесу әдісі (бір адамды ұзақ уақыт бойы бірнеше рет тексеру);
- кешенді әдіс (зерттеуге әртүрлі ғылымдардың өкілдері қатысады, әдетте бір объект әртүрлі тәсілдермен зерттеледі). Мұндай зерттеулер әртүрлі типтегі құбылыстар арасындағы байланыстар мен тәуелділіктерді орнатуға мүмкіндік береді, мысалы, тұлғаның физиологиялық, психологиялық және әлеуметтік дамуы.

2. Эмпирикалық әдістер. Олар мыналарды қамтиды:

- бақылау және өзін-өзі бақылау;
- эксперименттік әдістер (зертханалық, табиғи, қалыптастырушы);
- психодиагностикалық әдістер (тесттер, сауалнамалар, сауалнамалар, социометрия, сұхбат, әңгіме);
- қызмет өнімдерін талдау;
- өмірбаяндық әдістер.

3. Түзету әдістері:

- автотренинг;
- топтық тренинг;
- психотерапиялық әсер ету әдістері;
- оқыту.

4. Деректерді өңдеу әдістері, соның ішінде:

- сандық әдіс (статистикалық);
- сапалық әдіс (материалды топ бойынша саралау, талдау).

Эксперименттік әдіс.

Ғылым тарихы білім алуда эксперименттік әдістің жетекші рөлін дәлелдеді. Психологияның философиядан тәуелсіз білім саласына бөлінгенін еске түсіру жеткілікті, тек

XIX ғасырдың ортасында, психологияда жүйелі эксперимент басталған кезде (в. Фехнер, Э. Вебер, в. Вундт және т. б.).

Эксперименттік зерттеу әдісінің ерекшеліктері:

1. Зерттеушінің өзін-өзі зерттейтін құбылысты тудырады және оған белсенді әсер етеді.
2. Экспериментатор құбылыс болатын жағдайларды өзгерте алады.
3. Экспериментте нәтижелерді бірнеше рет көбейту мүмкіндігі бар.
4. Эксперимент математикалық тұжырым жасауға мүмкіндік беретін сандық заңдылықтарды анықтауға мүмкіндік береді.

Психологиялық тесттер.

Бастапқы нақты мағынадағы тест әдісі (интеллект коэффициентін анықтау) бірқатар елеулі қарсылықтарды тудырды. Бастапқы нұсқада тестілерді қолдана отырып, олар тест субъектілерінің шешім қабылдау немесе шешпеу фактісі негізінде жеке тұлға туралы қорытынды жасауға тырысты. Әртүрлі даму жолдарынан өткен адамдарға бірдей стандартты сынақтар ұсынылып, олардың шешімдеріне сүйене отырып, олардың дарындылығы туралы қорытынды жасағанда, олар нәтижелердің даму жағдайларына тәуелділігін ескермей қателеседі. Егер экспериментатор дамудың бір кезеңінде сынақ арқылы белгіленген деңгей, берілген тақырыпты әрі қарай сипаттайды деп болжаса, бұл қате одан әрі күшейе түсті.

Сауалнама, сұхбат, анкетирование әдістері. Психодиагностиканың ең көп таралған құралдарының қатарына сауалнамалардың барлық түрлері жатады, яғни сұхбаттасушылардың сөздерінен ақпарат алу. Психологиялық зерттеулерде сауалнамаларды қолдану аясы өте кең:

- Сауалнама зерттеудің бастапқы кезеңдерінде бастапқы ақпаратты жинаудың негізгі құралы ретінде әрекет етеді;
- Сұхбат деректері арқылы жұмыс гипотезалары ұсынылады;
- Сауалнама басқа әдістермен алынған деректерді нақтылауға және бақылауға қызмет етеді.

Психологиялық зерттеулерде қолданылатын сауалнама әдістерінің барлық алуан түрлілігін екі негізгі түрге бөлуге болады:

1. "Бетпе-бет" сауалнамасы-зерттеуші белгілі бір жоспар бойынша жүргізетін сұхбат;
2. Сырттай сауалнама-өзін-өзі толтыруға арналған сауалнамалар.

Сұхбаттың екі түрі бар: стандартталған және стандартталмаған. Стандартталған сұхбатта сұрақтардың тұжырымдары мен олардың реттілігі алдын-ала анықталған, олар барлық сұралғандар үшін бірдей. Зерттеушіге кез келген сұрақтарды өзгертуге немесе жаңаларын енгізуге рұқсат етілмейді. Стандартталмаған сұхбат әдісі, керісінше, толық икемділікпен сипатталады және кең ауқымда өзгереді. Сұхбаттың жалпы жоспарын ғана басшылыққа алатын зерттеуші нақты жағдайға сәйкес мәселелерді тұжырымдауға және жоспар тармақтарының ретін өзгертуге құқылы.

Сауалнаманың (сырттай сауалнама) да өзіндік ерекшелігі бар. Адамдардың пікірталас немесе интимдік мәселелерге қатынасын анықтау немесе салыстырмалы түрде қысқа мерзімде көптеген адамдармен сұхбаттасу қажет болған жағдайда сырттай сауалнамаға жүгінген жөн. Сауалнаманың басты артықшылығы-көптеген адамдарды жаппай қамту мүмкіндігі. Сауалнама сұхбатқа қарағанда анонимділікке кепілдік береді, сонда сұхбат алушылар шынайы жауаптар бере алады.

Әңгімелесу. Әңгімелесу әдісі зерттеудегі көмекші құрал болып табылады және басқа объективті әдістермен біріктірілуі керек. Әңгіме әрқашан жоспар бойынша ұйымдастырылуы керек. Әңгімеде қойылған сұрақтар психикалық процестердің бірегейлігін анықтауға бағытталған тапсырмалар сияқты болуы мүмкін. Бірақ сонымен бірге мұндай тапсырмалар мүмкіндігінше табиғи болуы керек.

Қызмет өнімдерін зерттеу. Бұл әдіс тарихи психологияда адам психологиясын зерттеу үшін кеңінен қолданылады, өткен тарихи кезеңдерде, тікелей бақылау немесе эксперимент үшін қол жетімді емес. Бұл әдістің мақсаты-адамның әлеуметтік-тарихи даму заңдылықтарына сүйене отырып, оның психологиялық даму заңдылықтарын түсінуге мүмкіндік беру.

Бұл әдіс балалар психологиясында да кеңінен қолданылады-баланы психологиялық тұрғыдан зерттеу үшін балалар шығармашылығының өнімдері зерттеледі.

Өмірбаяндық әдіс. Қызмет өнімдерін зерттеу әдісінің бір түрі-өмірбаяндық әдіс. Мұндағы материал-хаттар, күнделіктер, өмірбаяндар, қолжазбалар және т.б. көптеген жағдайларда бұл әдіс бір емес, бір-бірін толықтыратын басқа әдістермен бірге қолданылады. Бұл жағдайда қолданылатын әдістердің әрқайсысы психикалық қызметтің жаңа жақтарын ашады.

5.5. Оқыту және оқыту әдістері (шағын топтар, пікірталастар, ситуациялық есептер, жұппен жұмыс, презентациялар, кейс-стади және т.б.).

5.6. Әдебиет. Соңғы бетте

5.7. Бақылау (сұрақтар, тесттер, тапсырмалар және т. б.)

Тесттер:

1.«Психология» грек тілінен аударғанда ... туралы ғылым.
a) <variant>түйсік
b) <variant>жан
c) <variant>мінез құлық
d) <variant>психика
e) <variant>тәрбие

2.«Жан туралы» трактаттың авторы:
a) <variant>Платон
b) <variant>Аристотель
c) <variant>Демокрит
d) <variant>Лукреций
e) <variant>Эпикур

3.Аристотель ... еңбегімен, білімнің өзіндік аумағы ретінде психологияның негізін салды.
a) <variant>«Жан туралы»
b) <variant>«Мемлекет туралы»
c) <variant>«Психика туралы»
d) <variant>«Сана туралы»
e) <variant>«Тәрбие туралы»

4.Психология ерекше ғылым ретінде ... бірге дамыды.
a) <variant>философиямен
b) <variant>педагогикамен
c) <variant>тарихпен
d) <variant>биологиямен
e) <variant>физиологиямен

5.Жекеліктің пайда болуы мен дамуын, өзге адамдармен, топпен қарым қатынасын анықтайтын психологияның саласы ...деп аталады.
a) <variant>педагогикалық
b) <variant>әлеуметтік
c) <variant>жас ерекшелік
d) <variant>балалар
e) <variant>арнайы

6.Оқыту, тәрбие беру үдерісінде жеке тұлғаның даму заңдылықтарын зерттейтін психологияның саласы ... психология деп аталады.
a) <variant>педагогикалық

b) <variant>әлеуметтік
c) <variant>жас ерекшелік
d) <variant>балалар психологиясы
e) <variant>арнайы

7.Психология ғылымын танудың ертедегі әдісі ... болып табылады.
a) <variant>бақылау
b) <variant>әңгіме
c) <variant>тәжірибе
d) <variant>тестілеу
e) <variant>анкеталау

8.Қазақ ғалымдарының ішінде ... тұңғыш психология оқулығын жазды.
a) <variant>Ж.Аймауытов
b) <variant>М.Мұқанов
c) <variant>А.Құнанбаев
d) <variant>Ы.Алтынсарин
e) <variant>Қ.Жарықбаев

9.Психологиялық танымды зерттеудің көне әдісі ... деп аталады.
a) <variant>байқау
b) <variant>социометрия
c) <variant>тестілеу
d) <variant>анкеталау
e) <variant>тәжірибе

10.Психология өзіндік ғылым ретінде ... қалыптасты.
a) <variant>12 ғасырда
b) <variant>13 ғасырда
c) <variant>11 ғасырда
d) <variant>20 ғасырда
e) <variant>19 ғасырда

Ситуациялық есеп:

1. Адамның ортасы жанжалды, ашуланшақ. Жұмыс орнында әріптестер бір-бірімен жиі қақтығысады. Адамның қандай эмоционалды-психологиялық күйі болуы мүмкін екенін анықтаңыз.

2. Науқас оптимист, басқалардың назарын аударуға тырысады, өзінің қайғы-қасіреті мен тәжірибесін көрсеткенді ұнатады. Жеке сипаттаманың түрін анықтаңыз. Осы науқаспен қарым-қатынас кезінде ұсыныстар беріңіз.

2-сабақ

5.1. Тақырыбы: Патологиядағы және нормадағы танымдық процестер.

5.2. Сабақтың мақсаты:

Психиканың даму процесінің негізгі заңдылықтарын және психикалық іс-әрекет тетіктерін білу негізінде тұлғаның психологиялық құзіреттілігін қалыптастыру, тиімді қарым-қатынас және тұлғаға психогигиеналық қатынас дағдыларын, сондай-ақ кәсіби маңызды қарым-қатынас дағдыларын дамыту.

5.3. Оқыту міндеттері:

- Патологиядағы және нормадығы танымдық процестер.
- Негізгі психикалық процестердің механизмдері, психикалық күйлер және жеке қасиеттер туралы білімді қалыптастыру.

- Тиімді қарым-қатынас және тұлғаның психогигиеналық қарым-қатынас дағдыларын дамыту.

5.4. Тақырыптың негізгі сұрақтары:

Медициналық психология ғылымы салаларында адамның ағзалық, тән және психикалық жағдайын қалыпты және патологиялық деп екіге бөледі.

Қалыпты жағдайдың көрсеткіштері: дене қызуының, қан қысымының, көңіл- күйінің, шашының, тырнағының, тері қабаттарының жағымды бірқалыпты мөлшер деңгейіне сай келуі. Аталған көрсеткіштерден ауытқушылықтар адам организміндегі өзгерістерді көрсетеді. Эндогенді және экзогенді себептердің ықпалынан адамның денсаулығында және психикасында әртүрлі өзгерістер туындайды. Психикалық жағдайлардағы өзгерістер жаскезеңдік дағдарыс кезеңдерінде ерекше айқындалады. Әсіресе жасөспірімдік өтпелі кезеңдерде психиканың патологиясы және патологиялық жағдайлардың бірнеше формалары байқалады. Психолог ғалымдар жеткіншек кезеңдегі психопатияның бірнеше формаларын анықтаған.

Ал *патологиялық жағдайдың көрсеткіштеріне* қалыпты жағдайдың қарама- қайшы көріністері жатады. Патология гректің «патос»- уайым, қайғы, ауру, бақытсыздық жайлы ілім.

Психология ғылымында патологиялық жағдайдың көріністеріне психикалық ауытқу, бұзылу, тежелу, күйзелу, тоқырау жатады. Адам психикасына әсер ететін факторлар әртүрлі және нәтижелері бір- біріне ұқсамауы да мүмкін. Әсіресе психикалық дамудың дағдарыс кезіндегі, балалық шақтағы әсерлер дизонтогенездік және дисгармониялық жағдайларға ұшыратын дамуды тудырады.

Адамның танымдық әрекеті туғаннан басталады және оның санасының құрамдас бөлігі болып табылады. Ол ақпаратты өңдейтін және оны алу арнасымен ерекшеленетін әртүрлі жүйелерді қамтиды. Бұл когнитивті процестер. Олардың мазмұны мен түрлерін толығырақ қарастырайық.

Танымдық процестер – бізді қоршаған дүниені ұтымды зерттеу және түсіну үшін қажетті психикалық құбылыстар. Оларға қабылдау, түйсік, қиял, ойлау және есте сақтау жатады. Олардың әрқайсысы дербес, бірақ бірге жұмыс істей отырып, адамның танымдық белсенділігін қамтамасыз етеді.

Түйсіктер мамандандырылған рецепторлық аппаратқа әртүрлі әсерлердің болуымен байланысты. Осының арқасында организм сыртқы ортадан (сыртқы және ішкі) ынталандыру сигналдарын қабылдайды. Сондықтан тері, иіс, дәм, есту, көру, бұлшықет және тепе-теңдік сезімдері ерекшеленеді.

Когнитивті процестер қабылдауды қамтиды. Бұл жағдайлардың, объектілердің және оқиғалардың тұтас көрінісірецепторлар бетіне олардың тікелей әсерінен туындайды. Қабылдау арқылы қоршаған әлемге тікелей-сенсорлық бағдарлау қамтамасыз етіледі. Көбірек немесе аз дәрежеде онымен есте сақтау және ойлау сияқты танымдық процестер байланысты. Оларды толығырақ қарастырыңыз.

Ойлау дегеніміз сыртқы дүние заттары мен құбылыстарының байланыс-қатынастарының миымызда жалпылай және жанама түрде сөз арқылы бейнеленуі.

Адамның ойы әрқашанда сөз арқылы білдіріледі. Ой толық сөз күйінде білдірілгенде ғана айқындалып, дәйектеліпп, дәлелдене түседі. Ойдың сөз арқылы бейнеленуі арқасында адам өзінен бұрынғы ұрпақтар жинаған тәжірибе мен білімді сақтап қала алды, ойды өмірді онан әрі жақсарту мақсаттарына пайдаланды.

Бала тілі шықпай тұрған кезде де ойлай алады. Нәресте айналасындағы дүниені бірінші сигнал жүйесінің қызметі арқылы танып біледі. Баланың тілі шығып, сөз арқылы үлкендермен қарым-қатынасқа түскенде ғана оның ойлау шеңбері кеңейетін болады.

Сөйлеу арқылы іс-әрекет пен қарым-қатынас жасау тілді құрал етіп пайдалану нәтижесінде жүзеге асады. Адамдардың тіл арқылы сөйлесуі, тілді құрал етіп пайдалану әрекеті – күрделі психологиялық процесс. Психология ғылымы тіл білімінен ерекшеленіп, оның түрлі жағдайда қолданылуы мен атқаратын қызметін, адамның мінез-құлық бағытын белгілейді.

Қиялдау – бұрын адам қабылдамаған мұндай заттар мен құбылыстардың бейнесін жасаудың психикалық процесі. Және бұл бұрыннан бар идеяларды қайта құрылымдау арқылы жүзеге асады. Адам бұрын нені қабылдамаған, не істемегенін ойша елестете алады, бұрын кездеспеген заттар мен құбылыстардың бейнелері болуы мүмкін.

Елестету процесі екі сигналдық жүйенің бірлескен жұмысы болып табылады. Барлық көрнекі бейнелер онымен тығыз байланысты. Сөз қиял бейнелерінің пайда болуының қайнар көзі қызметін атқарады, олардың қалыптасу жолын бақылайды, оларды сақтаудың, бекітудің, ауыстырудың құралы болып табылады.

Қиялдың түрлеріне мыналар жатады:

- ерікті қиял (ғылыми-техникалық және көркемдік мәселелерді мақсатты шешуде көрінеді);
- еріксіз қиял (арманда, медитациялық бейнелерде көрінеді).

5.5. Оқыту және оқыту әдістері (шағын топтар, пікірталастар, ситуациялық есептер, жұппен жұмыс, презентациялар, кейс-стади және т.б.).

5.6. Әдебиет.Соңғы бетте

5.7. Бақылау (сұрақтар, тесттер, тапсырмалар және т. б.)

Тесттер:

1.Түйсік, қабылдау, елестету, ойлау, ес психикалық ... тиесілі.
a) <variant>қасиетке
b) <variant>үдеріске
c) <variant>жағдайға
d) <variant>білім беруге
e) <variant>элементке

2.Түрлі дыбыстар-жөтелу, ыңырсу, есінеу, терең демалу, сөйлесу ... жатады.
a) <variant>паралингвистикалық компоненттерге
b) <variant>оптико-кинетикалық жүйеге
c) <variant>визуалды қатынасқа
d) <variant>вокалдық құралға
e) <variant>вербальды қатынасқа

3.Реалистік таласқа ... жатады.
a) <variant>шындықты ісдестіре келе, өз мәліметінің жеткіліксіздігін толықтыру
b) <variant>шындықты іздестіруге бейімделмеу
c) <variant>"қайтсем де жеңіске жетем" деген ойдың болмауы
d) <variant>шындыққа жетем деген ойдың болмауы
e) <variant>шындықты іздестіруге мәліметінің жеткіліксіздігі

4.Науқастың мейірбикенің тәртібіне әсері ... деп аталады.
a) <variant>"коммуникативті байланыс"
b) <variant>"керісінше байланыс"
c) <variant>"қарқынды байланыс"
d) <variant>"мейірбикелік байланыс"
e) <variant>"тиісті байланыс"

5.Психиканың бастапқы қызметі:
a) <variant>дүние байланыстарын бейнелеу
b) <variant>адам іс-әрекетін жоспарлау
c) <variant>тұжырымдамалар беру

d) <variant>анализдеу
e) <variant>синтездеу

6.Психология ғылымының зерттеу объектісі ... болып табылады.
a) <variant>сана
b) <variant>адам
c) <variant>еңбек
d) <variant>ойын
e) <variant>оқу

7. Әр адамның өзіндік толғанысы ең алдымен ... көрінеді.
a) <variant>түйсік сезімінде
b) <variant>моральдық қатынасында
c) <variant>іс-әрекетінде
d) <variant>ойлау қабілетінде
e) <variant>қимыл-қозғалыста

8.Алғашқы адамдардың жан туралы жалпы түсінігі:
a) <variant>тәннен бөлек жасайды
b) <variant>тәннің ажырамас құбылысы
c) <variant>тәнмен бірге сөнеді
d) <variant>тәннен уақытша бөлінеді
e) <variant>тән жасауы үшін жанның қажеті жоқ

9.Психологияның пәндік аймағының кемелденуімен орайлас бірінші кезеңінің атауы:
a) <variant>жан туралы ғылым
b) <variant>іс-әрекет жөніндегі ғылым
c) <variant>сана туралы ғылым
d) <variant>инстроспектік сана тағылымы
e) <variant>психологиялық паралеллизм теориясы

10.Декарт тағылымының алған атауы ... деп аталады.
a) <variant>дуализм
b) <variant>субьективм
c) <variant>обьективизм
d) <variant>материализм
e) <variant>психологиялық паралеллизм

Ситуациялық есеп №1

1. Науқас С. мазасыз, сергек, өзіне сенімсіз, коммуникативті емес, сондықтан тұрақсыз өзін-өзі бағалауы бар, өте осал, жағдайды оңай драматизациялайды, үнемі алаңдаушылық пен күдікті сезінеді. Осы пациентпен қарым-қатынаста ұсыныстар беріңіз.

2. Сіз бөлімшедегі мейіргерге конференцияға баяндама дайындауға көмектесуіңіз керек. Оның қасиеттері: жүйелілік, логика, фактілерге берілгендік, сақтық, эмоционалсыздық. Осы мейіргермен қарым-қатынас жасаудың ең ұтымды тәсілдерін таңдаңыз. Оған қолайлы баяндама тақырыбын таңдаңыз.

3-сабақ

5.1. Тақырыбы: Патология және нормадағы эмоциялар

5.2. Сабақтың мақсаты:

Психиканың даму процесінің негізгі заңдылықтарын және психикалық іс-әрекет тетіктерін білу негізінде тұлғаның психологиялық құзіреттілігін қалыптастыру, тиімді қарым-қатынас және тұлғаға психогигиеналық қатынас дағдыларын, сондай-ақ кәсіби маңызды қарым-қатынас дағдыларын дамыту.

5.3. Оқыту міндеттері:

- Психологиялық ғылым және оның қоғамдық және гуманитарлық пәндер жүйесіндегі орны туралы түсінік қалыптастыру.
- Негізгі психикалық процестердің механизмдері, психикалық күйлер және жеке қасиеттер туралы білімді қалыптастыру.
- Тиімді қарым-қатынас және тұлғаның психогигиеналық қарым-қатынас дағдыларын дамыту.

5.4. Тақырыптың негізгі сұрақтары:

Эмоция (фр. emotion, лат. enoveo — толғану) — адам мен жануарлардың сыртқы және ішкі тітіркендіргіштер әсеріне реакциясы; қоршаған ортамен қарым-қатынас негізінде пайда болатын көңіл-күй.

Эмоция организмнің әр түрлі қажетсінулерге *қанағаттануына* (ұнамды эмоция) немесе *қанағаттанбауына* (ұнамсыз эмоция) байланысты. Адамның жоғары әлеуметтік қажетсінулері негізінде пайда болатын тұрақты эмоция. Эмоция жоғары түрі адамның іс-әрекетінің өнімді болуына мүмкіндік туғызады. Оларға қуаныш, сүйіспеншілік және т.б. эмоциялар жатады. Жағымсыз эмоция адамның іс-әрекетіне азды-көпті зиян келтіреді. Оларға қорқыныш, қайғы, абыржу, үмітсіздену, үрейлену және т.с.с. эмоциялар жатады.

Эмоция жане сезімнің бұзылысы

Гипертимия– жоғары, қуанышты көңіл-күймен, ойлаудың жылдамдауы және көтеріңкі қызметпен сипатталады.

Гипотимия – барлық психикалық процестердің эмоциялық жағдайының нашарлау. Өзіндік бағалаудың төмендеуі. Депрессиялық және невротикалық синдромға кіреді.

Эмоцияның салдануы- айырмашылықсыз, абайсызда болған ауыр психикалық травма алғанда кездеседі. Негізінен қысқа мерзімді көрініс.

Апатия – қоршаған ортамен өзіне айқын немесе толық айырмашылығы жоқ. Іс-әрекетсіз жүреді, талаптану мен мақсатының жоғалуы. Интоксикация, бас жарақатынан кейін, жұқпалы аурулар кезінде көрінеді.

Эмоцианалды топастық(тупость)- тұрақты және толық айырмашылықсыз, басқа адамдардың азап шегуінің маңыздылығы. Шизофренияның соңғы сатысына сай,бас миының дегенеративты процессы.

Жанның әлсіреуі (слабодушие)- тұрақсыз көңіл-күй кезінде әлсіз эмоция пайда болады, эмоция «ұстамауы», адам өзінің сезімін басқара алатын кезде қабілеттілігі әлсірейді. Қалжырау түріндегі реакцияға тән,түсініксіз жағдайда жылау немесе күлу. Бас миының патологиялық (қантамыр) органикалық ауруы кезінде кездеседі.

Эмоцияның тұрақсыздығы(неустойчивость) – көтеріңкі көңіл-күйден тез жаман көңілге өтеді. Кез келген уақытта себепсіз аффекті алмасуға өтеді. Невротикалық синдром, соматогенды астения, бас миының органикалық потологиясына тән. Жанның әлсіреуімен сәйкес келуі мүмкін.

Адекватты емес эмоция- ішкі оқиға эмоциналды реакцияға сайкес келмейді. Кобінесе шизофрения ауруында жиі кездеседі.

Амбиваленттті – бір уақытта екі қарама-қарсы сезім пайда болады(мыс махаббатпен өшпенділік). Шизофренияда байқалады.

Дисфория – зиянды тітіркендіргіштерден жалпы көңіл күйдің бұзылуы, жабырқау. Көбінесе эпилепсия, бас миының органикалық ауруы кезінде жиі кездеседі. Науқас адамдардан алшақ жүруінен қиналады. Ұстамалы ауру және өзіндік праксизм түрінде көрінеді

Дистимия – депрессивті-қобалжу мен ашу, қанағаттанбау кезінде көңіл-күйдің қысқа мерзімді бұзылуы.

Эффектырлы-ерік сферасы – бұл күрделі психикалық функция, адамның бағытталған

белсенділігі ішкі ортаның талап етуімен қоршаған ортаны қажетсінетін белгілі бір мотивтермен айқындалады. Эффектірлі- ерік белсенділігінің пайда болуын талап етеді: төмен инстинкті құштарлық (тағамдық, жыныстық, өзіндік) және жоғарғы әлеуметтік еңбекті талап етуімен өзінің істей алуы және т.б

Сезімдер-бұл заттардың жеке қасиеттерінің, сыртқы және ішкі әлем құбылыстарының адамның санасында, олардың сезім мүшелеріне тікелей әсер етуінің көрінісі. Нәтижесінде миға және атқарушы органға жүйке импульсі пайда болады.

Біздің сезім мүшелерімізге әсер ететін заттар мен шындық құбылыстары тітіркендіргіштер деп аталады, ал тітіркендіргіштердің сезім мүшелеріне әсері тітіркену деп аталады. Тітіркену, өз кезегінде, жүйке тінінде қозуды тудырады. Сезім жүйке жүйесінің бір немесе басқа тітіркендіргішке реакциясы ретінде пайда болады және кез-келген психикалық құбылыс сияқты рефлекторлық сипатқа ие. Сонымен қатар, егер бұл ынталандыру денеге қауіп төндірсе, онда қорғаныс реакциясы мидың қатысуынсыз өтеді (ауырсыну сезімі кезінде қолды тарту, оны жоғалту кезінде қалпына келтіру).

Сезімнің көзі-заттардың физикалық қасиеттері (қаттылық, күй, температура, жарықтық, пішін және т.б.), заттардың химиялық қасиеттері (құрамы, концентрациясы және т. б.) және дененің ішкі ортасының күйі (ауырсыну, аштық, қанықтылық және т. б.).

Сезімдердің физиологиялық механизмі-бұл арнайы жүйке анализаторларының қызметі, олардың әрқайсысы үш бөліктен тұрады:

1) сыртқы әлемнен немесе адам ағзасының әртүрлі мүшелерінен тітіркенуді қабылдайтын, тітіркенудің сыртқы энергиясын жүйке процесіне айналдыратын перифериялық бөлімнің, жүйке ұшының сенсорлық жасушасының рецепторы;

2)жүйке орталықтарына (анализатордың орталық бөлімі) қозуды өткізетін жүйке жолы деп аталатын афферентті немесе сезімтал нервтер;

3) жүйке орталығы (ми қыртысының тиісті бөлігі, анализатордың кортикальды бөлігі), рецептордан келетін қайта өңдеу қозулары. Сезімнің пайда болуы үшін бүкіл анализатордың жұмысы қажет. Адамда (оның ішінде әскери қызметкерде) әлемді тану оның барлық түрлілігінде анализаторлардың (сезім мүшелерінің) жеткілікті санының арқасында қол жеткізіледі.

5.5. Оқыту және оқыту әдістері (шағын топтар, пікірталастар, ситуациялық есептер, жұппен жұмыс, презентациялар, кейс-стади және т.б.).

5.6. Әдебиет.Соңғы бетте

5.7. Бақылау (сұрақтар, тесттер, тапсырмалар және т. б.)

Тесттер:

1.Зерттеу обьектісі адам болып табылатын барша ғылымдардың жетістіктерін біріктіріп, байланыстыратын саласы ... деп аталады.

a) <variant>кибернетика
b) <variant>социология
c) <variant>психология
d) <variant>философия
e) <variant>биология

2.Оқу процесінде білімінің, ептіліктің, дағдылардың қалыптасу заңдылық- тарын негіздейтін ғылым саласы ... деп аталады.

a) <variant>салыстырмалы психология
b) <variant>еңбек психолоиясы
c) <variant>педагогикалық психология
d) <variant>жас ерекшелік психологиясы
e) <variant>арнайы психология

3.Дәрігер қызметі мен аурудың мінез-құлқының психологиялық мәселелерін зерттейтін сала ... деп аталады.

a) <variant>медициналық психология
b) <variant>еңбек психологиясы
c) <variant>заң психологиясы
d) <variant>салыстырмалы психология
e) <variant>әлеуметтік психология

4.Психикалық процестердің бастапқы атқаратын міндеті:

a) <variant>ойлау және қортындылау
b) <variant>анализдеу
c) <variant>сигналды жеткізу және реттеу
d) <variant>синтездеу
e) <variant>жалпылау және нақтылау

5.Бас ми рефлекс доғасының ортаңғы бірлігі:

a) <variant>сыртқы тітіркендіргіштер
b) <variant>қозу мен тежелу процестері
c) <variant>сыртқы қозғалыстар
d) <variant>сезімдер
e) <variant>ой

6.Екі сигналдық жүйе теориясының авторы:

a) <variant>И.П. Павлов
b) <variant>Р. Декарт
c) <variant>А.Маслоу
d) <variant>И.М.Сеченов
e) <variant>А.Н.Леонтьев

7.И.П.Павловтың психология ғылымына қосқан жаңалығы:

a) <variant>шартты рефлекстер жөніндегі теория
b) <variant>бейнелеу теориясы
c) <variant>санамен рефлекс түсінігі
d) <variant>саналық әректтер теориясы
e) <variant>саналық элементтер теориясы

8.Жануарлар әрекетінің негізі:

a) <variant>екі сигнал бірдей
b) <variant>бірінші сигналдық жүйе
c) <variant>екінші сигналдық жүйе
d) <variant>логикалық жүйе
e) <variant>қозғалыс жүйесі

9.Мида уақытша түзілетін қалаған байланыстың соңғы нәтижесі:

a) <variant>елес
b) <variant>ой
c) <variant>қиял
d) <variant>ес
e) <variant>сырттай көрінген әрекет

10.Екі сигналдық жүйенің көрініс құралы:

a) <variant>сөз
b) <variant>бейне
c) <variant>қозғалыс
d) <variant>тербеліс
e) <variant>сезім

Ситуациялық есеп:

Бөлімде келесі мінез-құлық белгілері бар мейіргер жұмыс істейді: өзімшілдік, шыдамсыздық, шығармашылыққа бейімділік. Қарым-қатынастың ең ұтымды әдісін таңдаңыз.

4-сабақ

5.1. Тақырыбы: Медицина қызметкерлерінің қызметіндегі медициналық психология мәселелері

5.2. Сабақтың мақсаты:

Психиканың даму процесінің негізгі заңдылықтарын және психикалық іс-әрекет тетіктерін білу негізінде тұлғаның психологиялық құзіреттілігін қалыптастыру, тиімді қарым-қатынас және тұлғаға психогигиеналық қатынас дағдыларын, сондай-ақ кәсіби маңызды қарым-қатынас дағдыларын дамыту.

5.3. Оқыту міндеттері:

- Психологиялық ғылым және оның қоғамдық және гуманитарлық пәндер жүйесіндегі орны туралы түсінік қалыптастыру.
- Негізгі психикалық процестердің механизмдері, психикалық күйлер және жеке қасиеттер туралы білімді қалыптастыру.
- Тиімді қарым-қатынас және тұлғаның психогигиеналық қарым-қатынас дағдыларын дамыту.

5.4. Тақырыптың негізгі сұрақтары:

Психосоматика – медициналық психологияның бір саласы, әртүрлі психологиялық факторлардың арқасында пайда болатын соматикалық ауауларды зерттейді. “Психосоматика” терминін 1818 жылы Хайнрот енгізді. “Психосоматикалық медицина” терминін 1922 жылы австрия психоаналитигі Хелен Дойтч енгізген. Оның мағынасы оған кіретін сөздерден («psyhio-жан»,”soma-дене”) шығады. Яғни,бұл термин психика мен денені қызмет арасында өзара қатынас орнататын, уайымдаулардың қандай да бір ауру туғызатынын зерттейтін ғылыми бағытты білдіреді. “Психосоматика” терминімен психикалық және денелік өзара әсерлесумен байланысты феномендер қатарын, сонымен қатар патологиялық бұзылыстар қатарын түсіндіруге болады. Бұл жағдайда “психосоматика” термині психогенді этиологияның физиологиялық қызметінің бұзылыстарынынң синонимі болып табылады. Қазіргі кезде адамдарда физиологиялық зерттеулер мен бақылауларды жүргізгенге психосоматикалық әсерді байқауға болады. Мысалы, қиын өмірлік жағдай және уайым адамның асқазанның функциясын өзгертеді.

Психогигиена (психо... және гр. hygienos — емдік) — дені сау адамдарды психикалық жүйке ауытқушылығынан, психикалық зақымнан сақтандыру үшін арнайы көмек көрсететін медициналық психология саласы. Адамның психикалық дамуына және күйіне, жұмыс қабілетіне, өмірінің ұзақтығына оң және теріс әсер ететін әлеуметтік, тұрмыстық, өндірістік, психологиялық және т.б. жағдайларды зерттейді. Психогигиенаның мақсаты — қиыншынық кезде және күнделікті әурешілікте адамның жүикесін жұқартатын, психикалық ауытқушылыққа ұшырататын психоз бен невроздан сақтандыру.

Психопрофилактика – бұл психикалық аурулардың және олардың нәтижесінде болатын асқынулардан сақтандырумен (ескертумен) айналысатын психиатрияның бір бөлігі.

Аурулардан сақтандыруға бағытталған жалпы профилактиканың бір бөлігі ретінде психопрофилактика нақты психикалық бұзылыстарға негізделген. Жалпы профилактикалық көптеген мәселелерді шешу Психопрофилактикаға қосқан үлес болып табылады. Мысалы: сифилистің бастапқы формаларын толық тауып, оған ерте ем қолданғану біздің елде прогрессивті паралич және ми сифилисі сияқты психикалық аурулардың жойылуына себеп болды; көптеген инфекциялық аурулардың алдын алуға байланысты сәйкес инфекциялық

психоздар да жойылды. Психопрофилактикалық жұмыс организм үшін қиын жағдайларда мысалы, соматикалық және инфекциялық аурулардың дамыған сатысында солардың әсерінен болатын психикалық бұзылыстардан сақтандыруға көзделген.

Дүниежүзілік денсаулық сақтау ұйымының шешімі бойынша психопрофилактика біріншілік, екіншілік және үшіншілік болып бөлінеді. Біріншілік психопрофилактикада психикасы дұрыс адамдарды психикалық аурулардан сақтандыру жұмысы жүргізіледі. Екіншілік психопрофилактика басталған психикалық ауруды ерте анықтап, оның асқынған түрлерін болдырмау үшін және оның созылмалы және қайталамалы түріне ауыспауына қарсы жұмыс, ауруды бастапқы сатысында тоқтату жұмысын жүргізеді. Үшіншілік психопрофилактика психикалық науқастың мүгедектігіне жол бермеуге бағытталған жұмыстар болып табылады.

Біріншілік психопрофилактика өте жоғары сапада қызмет жүргізілуін қамтамасыз етеді және тек медицина қызметкерлері ғана емес, сонымен қатар басқа да мемлекеттік және жалпы ұйымдық мамандардың қатысуымен жүргізіледі. Екіншілік және үшіншілік психопрофилактика қызметі ауру басталып, зақым келгеннен кейін жүргізілетін болғандықтан оның жұмысының нәтижесі біріншілік психопрофилактикамен салыстырғанда толымсыз болады. Сәйкес жағдайларда психопрофилактика мазмұны диагностикалық, емдік, консультативтік, педагогикалық және басқада арнайы мамандардың – психиатрлардың, психологтардың, дефектологтардың, социологтардың жұмысы болып табылады. Тиімділігі аурудың түріне, көріністеріне, ұзақтығына, өткірлігіне, даму қарқынына, қалдырған ақаудың ауырлығына, организмнің компенсаторлық мүмкіндіктеріне, науқасты жүргізу ерекшелігіне, оған жүргізілген емге және де басқа аурумен қатар жүретін жағдайларға байланысты болады. Күнделікті практикада қай уақытта дертті жағдайды емдеу, қай жерде мүгедектікке алып келетін салдардың алдын алу жүргізілуі арасына шекара қою қиынға соғады. Жедел ағымындағы емнің сапасы әдетте, болашақта болуы мүмкін

5.5. Оқыту және оқыту әдістері (шағын топтар, пікірталастар, ситуациялық есептер, жұппен жұмыс, презентациялар, кейс-стади және т.б.).

5.6. Әдебиет.Соңғы бетте

5.7. Бақылау (сұрақтар, тесттер, тапсырмалар және т. б.)

Тесттер:

1.Тітіркену бұл:

a) <variant>барша мәнді биологиялық әсерлерге жауап беру
b) <variant>құбылыстарды тұтастай бейнелеу
c) <variant>барша өлі дүниеге тән құбылыс
d) <variant>тек адамға ғана тән құбылыс
e) <variant>саналы бейнелеу

2.Жануарлар мен жәндіктер дүниесі кезеңіне сай психикалық құбылыс:

a) <variant>қабылдау
b) <variant>сезім
c) <variant>тітіркену
d) <variant>ойлау
e) <variant>сөйлеу

3.Ганглиозды жүйке жүйесінің қызмет принципі:

a) <variant>жүйке тобы бір нүктелі орталыққа байланысты
b) <variant>бас миына байланысты
c) <variant>жұлынға тәуелді
d) <variant>әр жүйке өз алдына (диффузия)
e) <variant>жүйкені керек етпейді

4.Орталық жүйке жүйесіне ... жатады.

a) <variant>артқы ми және ортаңғы ми
b) <variant>жұлын және ми
c) <variant>аралық және алдыңғы ми
d) <variant>сопақшы ми және мишық
e) <variant>перифериялық жүйке жүйесі

5.Психикалық үдерістердің функциялары:
a) <variant>таным үрдістері
b) <variant>темперамент және мінез
c) <variant>психикалық жағдайлар
d) <variant>психикалық қасиеттер
e) <variant>шаршау және стресс

6.Сопақша мимен бірге кеңістікте дененің ұстауын,бағыт-бағдарын ... басқарады.
a) <variant>мишық
b) <variant>сопақша ми
c) <variant>ортаңғы ми
d) <variant>артқы ми
e) <variant>алдыңғы ми

7.Тітіркендіргішке ағзаның кері жауабы ... болып табылады.
a) <variant>рефлекс
b) <variant>жұлы
c) <variant>бас ми
d) <variant>анализатор
e) <variant>мишық

8.Адамға ғана тән сигнал жүйесі:
a) <variant>екі сигнал бірдей
b) <variant>екінші сигналдық жүйе
c) <variant>бірінші сигналдық жүйе
d) <variant>логикалық жүйе
e) <variant>қозғалыс жүйесі

9.Артқы мидың негізгі бөлімдеріне ... жатады.
a) <variant>көпір және мишық
b) <variant>артқы ми және ортаңғы ми
c) <variant>аралық және алдыңғы ми
d) <variant>сапакша ми және мишық
e) <variant>жұлын және ми

10.Жұлынның жалғасы:
a) <variant>сопақша ми
b) <variant>ортаңғы ми
c) <variant>мишық
d) <variant>артқы ми
e) <variant>алдыңғы ми

Ситуациялық есеп

Науқас Д. ұялшақ, қызғаншақ, тәуелсіздікке ұмтылады, жабысқақ, мейірімді. Сенімді және терең қарым-қатынасқа бейім. Тәуекел, қауіп жағдайынан аулақ болады. Өз ісіне жиі өкінеді. Ауру және ықтимал салдары туралы ойларды тастауға тырысады. Аурудың көрінісіндегі айқын нәрсені жоққа шығарады, оларды кездейсоқ жағдайларға жатқызады.

Қарым-қатынастың ұтымды әдісін анықтаңыз.

5-сабақ

5.1. Тақырыбы:Медициналық этика және деонтологиялық тұжырымдамалар.

5.2. Сабақтың мақсаты:

Психиканың даму процесінің негізгі заңдылықтарын және психикалық іс-әрекет тетіктерін білу негізінде тұлғаның психологиялық құзіреттілігін қалыптастыру, тиімді қарым-қатынас және тұлғаға психогигиеналық қатынас дағдыларын, сондай-ақ кәсіби маңызды қарым-қатынас дағдыларын дамыту.

5.3. Оқыту міндеттері:

- Психологиялық ғылым және оның қоғамдық және гуманитарлық пәндер жүйесіндегі орны туралы түсінік қалыптастыру.
- Негізгі психикалық процестердің механизмдері, психикалық күйлер және жеке қасиеттер туралы білімді қалыптастыру.
- Тиімді қарым-қатынас және тұлғаның психогигиеналық қарым-қатынас дағдыларын дамыту.

5.4. Тақырыптың негізгі сұрақтары:

Медициналық этика (лат. ethica, грек тілінен алғандаethice – адамгершілікті зерделеу), немесе медициналық деонтология (греч. deon – парыз; «деонтология» термині соңғы жылдардағы отандық әдебиетте кеңінен қолданылуда), – яғни бұл –медициналық қызметкерлердің кәсіби міндеттерін орындау барысындағы этикалық нормалар мен қағидаттар жиынтығы. Қазіргі заманғы түсінік бойынша, медициналық этикаға келесі аспектілер кіреді:

ғылыми – медициналық қызметкерлердің жұмысының этикалық және адамгершілік аспектілерін зерттейтін медициналық ғылым тарауы;практикалық – кәсіби медицициналық қызмет барысында этикалық нормалар мен ережелерді қалыптастыру және қолдану міндеті болып табылатын медициналық тәжірибие саласы.

Медициналық этика үш негізгі бағыт бойынша тұлғаралық қарым-қатынастардың әртүрлі мәселелерін зерделейді және шешеді:

медициналық қызметкер – емделуші,

медициналық қызметкер – емделушінің туысқандары,

медициналық қызметкер – медициналық қызметкер.

Төрт этикалық қағидаттар: қайырымдылық, автономия, әділеттілік және және толыққанды медициналық көмек. Қағидаттардың күнделікті қолданылуын талқыламас бұрын әрбіріне жеке сипаттама бергеніміз жөн болар.

Қайырымдылық қағидаты: “Мен емделушіге мейіріммен қараймын немесе ең болмағанда зиян келтірмеймін» Қайырымдылық дегеніміз емделушіге зерек және ілтипатты көзқараспен қарау, науқас денсаулық жағайының күрделігімен барабар емдеудің оңтайлы әдістерін таңдау, емделушінің медициналық араласуға дайындығы және қабілеттілігі. Ең бастысы, медициналық қызметкердің кез келген әрекеті нақты емделушінің жағдайын жақсартуға бағытталуы шарт!

Автономия қағидаты әрбір емделушіге және оның шешімдеріне сыйластықпен қарауды талап етеді. Кез келген адам мақсат ретінде қарастырылғанмен, сол мақсатқа жеткізетін құрал ретінде қарастырылмайды. Медициналық көмектің құпиялылықты, емделушінің мәдениетін, дінін, саяси және өзген де көзқарастарын сыйлау, медициналық шара қолдануларға ақпаратты келісім беру, күтуді бірлесе жоспарлау және жүзеге асыру, сонымен қатар, емделушінің өз бетімен шешім қабылдауы, немесе осы емделушінің заңды өкілінің шешім қабылдауы сынды аспектілері автономия қағидатымен байланысты. Әділдік қағидаты/ зиян келтірмеу- медицина қызметкерлерінің мәртебесіне, әлеуметтік жағдайына, мамандығына және сыртқы ахуалдарға қарамастан барлық емделушілерге бірдей қарау және бәріне бірдей көмек көрсету. Осы қағидат, сондай ақ, медициналық қызметкер қандай бір көмек көрсетсе де, оның әрекеттері емделушіге және өзге де тұлғаларға нұқсан келтірмеуі тиіс.

Емделуші мен оның туыстары немесе өзге де медицина қызметкерлері арасындағы кикілжің туындаған жағдайларда, осы қағидатты басшылыққа ала отырып, біздер емделушінің мүддесін қорғауымыз қажет.

Толыққанды медициналық көмек көрсету қағидаты кәсіби медициналық көмекті және емделушіге кәсіби көзқарасты, сапалы диагностикалау және емдеу жүргізу үшін денсаулық сақтаудың барлық мүмкіндігін қолдануды, профилактикалық шараларды және паллиативті көмек көрсетуді көздейді. Осы қағидат денсаулық сақтау саласына қатысты барлық заңнамалық нормалардың сақталуын, сонымен қатар этикалық кодекстің барлық ережелерінің сақталуын талап етеді. Медицина қызметкерінің рухани жауапкершілігі оның медициналық этиканың барлық қағидаттарын сақтауын тұспалдайды.

Медициналық-деонтологиялық ұстанымының қалыптасуы мен дамуы. Оқыту процессіндегі деонтология мен этика. Этикалық деонтологиялық ұстанымдардың сабақтастығы. Медицина қызметкерлері қызметіндегі деонтология элементтері.

Медициналық деонтология термині 1803 жылға қарай ағылшын жазушысы және дәрігері Томас Персиваль медициналық мекемелердегі дәрігер мамандардың талаптарын және қабілеттерін сипаттайтын құжатты жариялағанда дүниеге келді.

Медициналық деонтология-науқасқа зиян тигізу мүмкіндігін болдырмайтын және науқасты емдеу және аурулардың алдын алу тиімділігінің артуына септігін тигізетін барынша көмек көрсетуді тұспалдайтын кәсіби міндеттерді орнындау кезінде меджұмыскердің мінез-құлқының этикалық нормалары мен принциптерінің жиынтығы. Ол медицина қызметкелерінің науқастарды емдеу және сауықтыру шараларының тиімді нәтижелеріне қол жеткізуі үшін, этикалық нормалар мен мінез-құлық ережелерін қатаң сақтауға бағытталған.

5.5. Оқыту және оқыту әдістері (шағын топтар, пікірталастар, ситуациялық есептер, жұппен жұмыс, презентациялар, кейс-стади және т.б.).

5.6. Әдебиет.Соңғы бетте

5.7. Бақылау (сұрақтар, тесттер, тапсырмалар және т. б.)

Тесттер:

1.Сананың ... құрылымы адамды қоршаған шындыққа, өзгеріске, осы шындықтың қайта құрылуына белсенді әрекет етуіне бағытталған.

a) <variant>бейнелі
b) <variant>саналы
c) <variant>шығармашылық
d) <variant>басты
e) <variant>бағалаушы

2.Жалпы ұғымдар, этикалық, эстетикалық қондырмалар, құқықтық нормалар, жинақталған қоғамдық білімдер танымдық әрекеттің тәсілдері, формалары ... басты дерек көзі болып табылады.

a) <variant>әлеуметтік- мәдени ортаның
b) <variant>сыртқы әлемнің
c) <variant>рухани әлемнің
d) <variant>ми қызметінің
e) <variant>орталық жүйке жүйесінің

3.Адамның өзін-өзі бағалауымен байланысты барлық түсініктерінің салыстырмалы түрдегі тұрақты жиынтығы ... деп аталады.

a) <variant>жеке тұлға
b) <variant>сана
c) <variant>өзіндік сана
d) <variant>«мен –тұжырым»
e) <variant>бейсаналық құрылымы

4.Жаңа бейнелер жасауға негіз болатын шығармашылық қабілет ... деп аталады.
a) <variant>қиялдау
b) <variant>қабылдау
c) <variant>есте сақтау
d) <variant>сезіну
e) <variant>түйсіну

5.Адамда барлық үдерістердің өзара байланысын қамтамасыз ететін, бірізділікті, үздіксіздікті және олардың ағымдануының мақсаттылығын біріктіретін психикалық бейнелеудің ерекше формасы.... деп аталады.
a) <variant>ойлау
b) <variant>бейсаналық
c) <variant>сана
d) <variant>сезім
e) <variant>эмоция

6.Адам ... белсенділікті алып жүруші.
a) <variant>адами
b) <variant>жекелік
c) <variant>нысана ретінде
d) <variant>индивид
e) <variant>тұлға

7.Адамды ұзақ мерзімге жаулап алатын және билейтін, күшті ,тұрақты, сезім ... деп аталады.
a) <variant>сезім
b) <variant>аффект
c) <variant>көңіл күй
d) <variant>ынтығу
e) <variant>фрустрация

8.Сана қалыптасуы үшін шешуші фактор ... болды.
a) <variant>еңбек құралдарын жасау және тіл мен сөздің пайда болуы
b) <variant>мемлекет пен құқықтың пайда болуы
c) <variant>діннің пайда болуы
d) <variant>жағымсыз табиғи жағдайлар
e) <variant>мал шаруашылығы мен жер өңдеудің дамуы

9.Субъект өзіне есеп бермейтін әсердегі шындықтың құбылыстарымен қамтылған, психикалық үдерістер, актілер мен жағдайлардың жиынтығы ... деп аталады.
a) <variant>өзіндік сана
b) <variant>санасыздық
c) <variant>сана
d) <variant>астарлы сана
e) <variant>өзін басқару

10. ... мінез- құлық көп деңгейде астарлы сана (әуестену) ықпалына бағынады деп нақтылаған психоаналитикалық теорияның негізін салушы.
a) <variant>З.Фрейд
b) <variant>А.Маслоу
c) <variant>М.Вертхаймер
d) <variant>Э.Берн
e) <variant>У.Найссер

Ситуациялық есеп:

1. Тұлғаның қандай қасиеттері адамның заттармен,қашықтықпен, жақындықпен, жақындықпен, адамдармен қарым-қатынасын көрсетеді.

2. Адамның 5 негізгі қасиеті бар. Олар тұрақтылықтың, концентрацияның және тұрақты қарқындылықтың жоғары деңгейіне төтеп бере алатын адамның қасиеттерін атайды.

6-сабақ

5.1. Тақырыбы:Коммуникативті үрдіс және коммуникативті дағдылар туралы

5.2. Сабақтың мақсаты:

Психиканың даму процесінің негізгі заңдылықтарын және психикалық іс-әрекет тетіктерін білу негізінде тұлғаның психологиялық құзіреттілігін қалыптастыру, тиімді қарым-қатынас және тұлғаға психогигиеналық қатынас дағдыларын, сондай-ақ кәсіби маңызды қарым-қатынас дағдыларын дамыту.

5.3. Оқыту міндеттері:

- Психологиялық ғылым және оның қоғамдық және гуманитарлық пәндер жүйесіндегі орны туралы түсінік қалыптастыру.
- Негізгі психикалық процестердің механизмдері, психикалық күйлер және жеке қасиеттер туралы білімді қалыптастыру.
- Тиімді қарым-қатынас және тұлғаның психогигиеналық қарым-қатынас дағдыларын дамыту.

5.4. Тақырыптың негізгі сұрақтары:

Коммуникация - басқа адамдармен байлалысу, қарым-қатынас орнату.

Коммуникативтік дағдылар – дәрігердің жұмыс барысына байланысты басқа субъектілермсн (адамдармен, науқаспен, оның жақындары және туысқандарымен, әріптестерімен, т.б.) тиісті дәрежеде қарым-қатынас жасай отырып, медициналық жәрдем шараларышың тиімділігі мен нәтижесін арттыру.

Қатынасуда субъектілер (адамдар) сөз, мимика және дене қимылы арқылы, бір-біріне мәлімет тасымалдап, әрекеттеседі. Вербальды коммуникация - адамдардың қатынасу үшін белгі (знак) жүйесі ретінде сөзді қолдануы. Вербалъды емес коммуникация — қатынасу үшін тілден басқа белгілерді қосымша пайдалану (жест, мимика, дауыс ырғағы, көзбен жанасу). Өзара мәлімет алмасу арқылы қарым-қатынасқа түскен адамдар сұхбаттаса келе, бірін-бірі түсініп, танысады.

Өзара қарым-қатынас жасау үшін, кем дегенде екі адам болуы қажет, олардың әркайсысы субъект ретінде саналады. Коммуникатор - ақпаратты жіберуші адам. Коммуникант (адресат) - ақпаратты кабылдаушы адам. Коммуникация арнасы - жіберушіден қабылдаушыға ақпараттың жүру жолы. Адамдардың өзара қатынасқа түсуі — олардың іс-әрекетіне тікелей байланысты болады. Қажеттілігіне қарай, қатынасқан адамдар әрекеттесіп, өзара мәлімет жинастыра келе, түсінушілік тудыруға тырысады. Қатынасу арқылы адам өз басының ерекшеліктерін, ой-максатын, басқа адамға түсіндіріп, білдіруге ықпал жасайды. Қатынасудың түрлері және даму барысы адамдардын әлеуметтік жағдайына, олардың қоғамдағы орнына, қоғам заңдары мен құқық ережелеріне байланысты болады.

Қатынасу процесінде, адамға тән, көптеген психикалық құбылыстар қатысады. Олар арқылы адам, адамзат жинастырган тәжірибені тұжырымдайды, қолданады.

Коммуникативтік білгерлік (компетенттік) – дәрігердің басқа адамдармен (науқас, оның жақындары және туыстары, әріптестері, т.б,) вербальды және вербальды емес тәсілдерді нәтижелі қолдана білуі арқылы карым-қатынас жасау қабілеті.

Қатынасу арқылы адамдар бір-біріне коммуникативтік тұрғыдан әсер етуі мүмкін. Адамдардың бір-бірімен араласуында түрлі әлеуметтік және психологиялық спецификалы

коммуникативтік кедергілер байқалуы мүмкін. Оның себептері - қатынасқан адамдардың, бір-бірінен қатты айырмашылығы болуы, оның ішінде: бірін-бірі түсінбеуі және мамандық, саяси, діни, әлеуметтік көзқарастарының болуы. Коммуникативтік кедергілер тек психологиялық негізінде де дамуы мүмкін, олар адамдардың жекеше (индивидуальды) психологиялық ерекшеліктеріне сәйкес келеді.

Дәрігердің қарым-қатынас дағдыларының маңыздылығы

Ежелгі заманда дәрігерлердің саны өте шамалы болғандықтан, олар қызметін өзі ғана атқарып, басқа әріптестерімен қарым-қатынас жүргізбеген. Мысалы, «земский» дәрігер жалғыз өзі белгілі аймақты мекендейтін тұрғындарға толық медициналық жәрдем көрсеткен, барлық ауруларды өзі емдеген. Яғни, бұл дәрігерлердің медициналық тәжірибесі өте кең болған, олар терапевтік, хирургиялық, акушерлік және гинекологиялық, стоматологиялық, т.б. дәрігерлік мамандықтар бойынша халыққа жәрдем беріп отырған.

Қазіргі таңда дәрігерлер қатары күрт өсті, осыған орай медициналық мамандар саны да көбейді. Бүгінгі күні дәрігерлік жәрдем 300-ден астам медициналық мамандық бойынша көрсетіледі. Сонымен катар, жаңа диагностикалық және емдеу технологияларын, аппараттарды колдануға байланысты, медициналық мекемелерде көптеген техникалық мамандар да жұмыс атқарады. Осыған байланысты, бүгінгі дәрігер жұмыс бабына қарай күнделікті көптеген әріптестерімен, медициналық орта буынды қызметкерлермен, науқас және оның жақын туыстарымен тікелей қарым-қатынаста болады. Мұндай жағдайда, дәрігер жұмысының нәтижелілігі, карамағындағы аурулардың тағдыры, оның әріптестерімен және басқа медициналық қызметкерлермен дұрыс қатынас құруына байланысты болады. Мысалы, емдеуші дәрігер ауруханада жатқан немесе емханаға қабылдауға келген науқастарының ауруын анықтау үшін түрлі арнайы зерттеу жүргізетін әріптестерімен қатынасады Оларға аурудын дерті жөнінде мәліметті ортаға салып ақылдасады тиімді, зерттеу тәсіл түрін таңдауға, дерттің назар аударарлықтай ерекшеліктерін ескертеді. Ал жедел, адамньщ өміріне қауіп туған жағдайларда, аурудың диагнозын тез арада анықтап, жедел жәрдем беру үшін, дәрігер зерттеу жүргізуші әріптестерін ескертіп, келісіп, диагностикалық шараларын кезектен тыс ұйымдастырады.

Коммуникативтік дағдылар - біліктілік және коммуникативтік дағдылар басқалармен сөздер арқылы мен оларға жел: ым арқылы, қаңылтыр, тіл дене және бейне. Бұл құқық сигналдарды және оларды дұрыс шешім жіберуге қалай кіреді.

Тиімді коммуникативтік дағдылар - өмірдің барлық дерлік аудандарында табысының негізі болып табылады. олар өмір бойы үйлесімді дамыту болса, онда ол жеке және іскерлік екі, тұлғааралық қарым-қатынастар құру кілті болмақ.

Коммуникативтік дағдылар туғаннан кейін бірден дерлік адамдардың дами бастайды. Ол бала айтуға үйренеді бұрын, оңай оны қоршап, адамдармен өзара болады деп саналады.

Қатаң жеке құрылған Коммуникативтік дағдылар тұлғалық. олардың дамуына әсер ететін факторлардың көп: ол ата-аналар және туыстарымен қарым-қатынас болып табылады, ал кейінірек құрдастары, әріптестерімен және басшылықпен. адамның қоғамдағы Сонымен қатар, маңызды және жалпы әлеуметтік рөлі.

Медицина қызметкерінің коммуникативті білгерлігі-кәсіби маңызды қасиет. Мамандығына байланысты медициналық қызметкер үнемі және тығыз, қарқынды қарым-қатынас жасауға мәжбүр болады: науқастармен және олардың туыстарымен, жақындарымен, басқадай медициналық қызметкерлерімен (дәрігер, әріптестері, мейірбикелер, кіші мейірбикелер, мекеме әкімшілігімен т.б). Тиісті мамандық дәрежеге және табысқа жету үшін медициналық қызметкер қатынасу білгерлігін, басқа адамдармен қарым-қатынас тәсілдерін, үнемі дамытып, жетілдіріп отыруы қажет. Науқаспен тиімді психологиялық жанасу арқылы нақтылы түрде және толық мәлімет жинастыру мүмкіншілігі туады. Медициналық қызметкердің алдында тұрған мәселелердің нәтижелі шешілуі, ауру адаммен сенімділігін және түсіністік жағдайға жетуі, оның қарым-қатынас икеміне, яғни коммуникативті білгерлігіне байланысты.

Коммуникативті білгерлік (компетенттілік) дегеніміз-медицина қызметкерлерінің басқа адамдармен (науқас және оның жақындары мен туыстары, дәрігер, әріптестері, кіші мейірбикелер т.б) коммуникация тәсілдерін нәтижелі қолдана білу арқылы қарым-қатынас жасау қабілеті. Медицина қызметкерінің емдеу шараларының дәлдігі мен дұрыстығына күдікті болмаған және медициналық қызметкерге толық сенім білдірген жағдайда ғана науқас қажетті процедураларды сеніммен өтеді. Алайда, медицина қызметкері мен науқас арасында мұндай психологиялық жанасу тұрақтанбаса, ол нұсқаулықтарды немқұрайлы орындап, басқа медициналық қызметкерге бас бұрып немесе өзін-өзі емдеуге мәжбүр болады.

5.5. Оқыту және оқыту әдістері (шағын топтар, пікірталастар, ситуациялық есептер, жұппен жұмыс, презентациялар, кейс-стади және т.б.).

5.6. Әдебиет.Соңғы бетте

5.7. Бақылау (сұрақтар, тесттер, тапсырмалар және т. б.)

Тесттер:

1.Коммуникация арнасы деп ... айтады.
a) <variant>жіберушіден қабылдаушыға ақпараттың жүру жолын
b) <variant>науқаспен медицина қызметкерінің арасындағы қатынасты
c) <variant>адамдардың жанасуын
d) <variant>коммуникативтік үрдісті
e) <variant>ақпаратты қабылдаушы адамды

2.Коммуникативтік білгерлікке ... жатады.
a) <variant>басқа адамдармен байланысу, қарым-қатынас орнату
b) <variant>вербальды және вербальды емес тәсілдерді нәтижелі қолдана білу
c) <variant>қатынасу үшін белгі жүйесі ретінде сөзді пайдалану
d) <variant>тілден басқа белгілерді қосымша пайдалану
e) <variant>адамдардың өзара қатынасқа түсуі

3.Императивті қатынаста ... көрінеді.
a) <variant>авторитарлық және директивтік әрекет жасау
b) <variant>алдау арқылы қатынас жасау
c) <variant>ұстамдылық көрсетілу, тепе-теңдік жағдайы
d) <variant>партнерды түсініп қатынас жасау
e) <variant>тәрбие негізінде тұлға аралық қатынас орнату

4.Диалогтық қатынаста:
a) <variant>ұстамдылық көрсетіліп, тепе-теңдік жағдайы туады
b) <variant>авторитарлық және директивтік әрекет жасалады
c) <variant>алдау арқылы қатынас жасалады
d) <variant>партнерды түсініп қатынас жасалады
e) <variant>бұйрық және әмір түрінде қатынас жасалады

5.Коммуникатор:
a) <variant>адамдармен байланысу
b) <variant>ақпаратты қабылдаушы адам
c) <variant>ақпаратты жіберуші адам
d) <variant>науқас адам
e) <variant>медицналық қызметкер

6.Медицинаның негізгі бағыты ... болып табылады.
a) <variant>науқастарды емдеу
b) <variant>ауру пайда болуын ғылыми зерттеу
c) <variant>жаңа дәрілік заттарды жасап шығару
d) <variant>профилактика
e) <variant>науқас психологиясын зерттеу

7.Оң эмоционалды қатынас түріне ... жатады.
a) <variant>симпатия
b) <variant>эмпатия
c) <variant>сезім
d) <variant>достық
e) <variant>сенім

8.Науқастың жан дүниесін көре білу қабілеті, оның сезімдерін жеткізе білу ... деп аталады.
a) <variant>эмпатия
b) <variant>асимпатия
c) <variant>сенім
d) <variant>сезімдер
e) <variant>гипнотизм

9.Ара қатынастың ішкі құрылысына ... жатады.
a) <variant>коммуникация, перцепция, интеракция
b) <variant>коммуникация, интеракция, апперцепция
c) <variant>интеракция, апперцепция, перцепция
d) <variant>синестезия, коммуникация, перцепция
e) <variant>апперцепция , коммуникация, интеракция

10.Қарым-қатынас жасауы арқылы науқастың ойларымеен, көңіл-күйімен және мүдделерімен танысуы, хабардар болуы нәтижесінде әрекеттесуі... деп аталады.
a) <variant>коммуникативтік үрдіс
b) <variant>коммуникативтік біліктілік
c) <variant>коммуникативтік дағдылар
d) <variant>коммуникативтік потенциал
e) <variant>коммуникативтік әрекет

Ситуациялық есеп:

Мейіргер үнемі наразы, ашуланшақ. Ұсақ, талапшыл ұсақ-түйекке ренжіді. Эмоционалды түрде кедей. Өзін командаға қарсы қоюды ұнатады. Өзі үшін маңызды мақсаттарға жетуде өте талапшыл. Сенімді, беделді.

1. Темпераментті көрсетіңіз.
2. Жеке сипаттаманы анықтаңыз.
3. Өзара әрекеттесу жолдарын анықтаңыз.

7-сабақ

5.1. Тақырыбы:Вербальды және вербальды емес қарым-қатынас. Адамның адамды қабылдауының механизмдері.

5.2. Сабақтың мақсаты:

Психиканың даму процесінің негізгі заңдылықтарын және психикалық іс-әрекет тетіктерін білу негізінде тұлғаның психологиялық құзіреттілігін қалыптастыру, тиімді қарым-қатынас және тұлғаға психогигиеналық қатынас дағдыларын, сондай-ақ кәсіби маңызды қарым-қатынас дағдыларын дамыту.

5.3. Оқыту міндеттері:

- Психологиялық ғылым және оның қоғамдық және гуманитарлық пәндер жүйесіндегі орны туралы түсінік қалыптастыру.
- Негізгі психикалық процестердің механизмдері, психикалық күйлер және жеке қасиеттер туралы білімді қалыптастыру.

- Тиімді қарым-қатынас және тұлғаның психогигиеналық қарым-қатынас дағдыларын дамыту.

5.4. Тақырыптың негізгі сұрақтары:

Қарым-қатынас әртүрлі құралдар арқылы жүзеге асырылады.

Вербальды қарым-қатынас (символдық) сөздердің көмегімен жүзеге асырылады. Вербалды қарым-қатынас құралдарына адамның сөйлеуі жатады. Қарым-қатынас мамандары қазіргі заманғы адам бір күнде шамамен 30 мың сөз немесе сағатына 3 мыңнан астам сөз айтады деп есептейді.

Сонымен, тіл - бұл адамдардың ойларын, сезімдерін және ерік-жігерін білдіру құралы ретінде қызмет ететін және адамдар арасындағы қарым-қатынастың ең маңызды құралы болып табылатын белгілер жүйесі және оларды байланыстыру тәсілдері.

Вербальды емес қарым-қатынаста вербалды емес белгілер (поза, жест-ишара, мимика, интонация, көзқарас, кеңістікте орналасу және т.б.) ақпаратты жеткізу құралы болып табылады.

Негізгілеріне вербалды емес қарым-қатынас құралдарына жатады:

Кинестика - қарым-қатынас процесінде адамның сезімдері мен эмоцияларының сыртқы көрінісін қарастырады. Оған мыналар жатады:

- қимыл;
- мимика;
- пантомимика.

Қимыл. Қимылдар - бұл қолдар мен бастардың әртүрлі қимылдары. жестау тілі - өзара түсіністікке жетудің ең көне тәсілі. Әртүрлі тарихи дәуірлерде және әртүрлі халықтарда жест-ишараның өзіндік жалпы қабылданған тәсілдері болған. Қазіргі уақытта тіпті жестау сөздіктерін жасауға талпыныс жасалуда. Қимылмен жүзеге асырылатын ақпарат туралы көп нәрсе белгілі. Ең алдымен, жест-ишара саны маңызды. Әртүрлі халықтар жест-ишараның күші мен жиілігінің әртүрлі мәдени нормаларын дамытып, сезімдерді білдірудің табиғи формаларына енді. Әртүрлі мәдениеттердегі жест-ишараның жиілігі мен күшін зерттеген М.Аргайлдың зерттеулері бір сағаттың ішінде финдер 1 рет, француздар 20, итальяндықтар 80, мексикалықтар 180 рет жест-ишара жасағанын көрсетті.

Қимылдың қарқындылығы адамның эмоционалдық қозуының жоғарылауымен, сондай-ақ серіктестер арасында толық түсіністікке қол жеткізгісі келсе, әсіресе қиын болса, артуы мүмкін.

Мимика. Мимика - бұл бет бұлшықеттерінің қозғалысы, сезімнің негізгі көрсеткіші. Зерттеулер көрсеткендей, әңгімелесушінің беті қозғалмайтын немесе көрінбейтін болса, ақпараттың 10-15% дейін жоғалады. Мимиканың негізгі сипаттамасы оның тұтастығы мен серпінділігі болып табылады. Бұл бет әлпетінде алты негізгі эмоционалдық күй (ашу, қуаныш, қорқыныш, қайғы, таңдану, жиіркеніш) бар екенін білдіреді. бет бұлшықеттерінің барлық қозғалыстары үйлестірілген. Мимикалық жоспардағы негізгі ақпараттық жүктемені қастар мен еріндер көтереді.

Көрнекі байланыс, сонымен қатар қарым-қатынастың ерекше маңызды элементі болып табылады. Сөйлеушіге қарау - бұл қызығушылықты ғана емес, сонымен бірге олардың бізге айтқандарына назар аударуға көмектеседі. Қарым-қатынас жасайтын адамдар әдетте бір-бірінің көзіне 10 секундтан аспайды. Егер бізге аз қаралса, бізге немесе біздің айтқанымызға нашар қарайды деп сенуге негіз бар, ал егер тым көп болса, бұл бізге қиындық немесе жақсы көзқарас ретінде қабылдануы мүмкін. Сонымен қатар, адам өтірік айтқан кезде немесе ақпаратты жасыруға тырысқанда, оның көзі сөйлесу уақытының 1/3 бөлігінен аз уақытында серіктесімен кездесетіні байқалады.

Пантомимика - бұл жүріс, поза, поза, бүкіл дененің жалпы моторикасы.

Жүріс - адамның қозғалыс стилі. Оның құрамдас бөліктері: ырғақ, адым динамикасы, қозғалыс кезінде денені тасымалдау амплитудасы, дене салмағы. Адамның жүріс-тұрысы

бойынша адамның әл-ауқатын, мінезін, жасын бағалауға болады. Психологтардың зерттеулерінде адамдар жүріс-тұрысынан ашу, қасірет, мақтаныш, бақыт сияқты эмоцияларды танитын. "Ауыр" жүріс ашуланған адамдарға, "жеңіл" жүріс қуанышты адамдарға тән екені анықталды. Тәкаппар адамның ең үлкен адым ұзындығы бар, ал егер адам қиналып жатса, оның жүрісі баяу, күйзеліске ұшырайды, ондай адам жоғарыға немесе жүріп бара жатқан бағытқа сирек қарайды.

Қалып — бұл дененің қалпы. Адам ағзасы 1000-ға жуық тұрақты әртүрлі позицияларды қабылдауға қабілетті. Поза қарастырылып отырған адамның басқа қатысушылардың мәртебесіне қатысты өз мәртебесін қалай қабылдайтынын көрсетеді. Мәртебесі жоғары адамдар босаңсыған позаны қабылдайды. Әйтпесе, жанжалды жағдайлар туындауы мүмкін.

Психолог А.Шефлен вербалды емес қарым-қатынас құралы ретінде адам қалпының рөлін алғашқылардың бірі болып көрсетті. В.Шюбц жүргізген кейінгі зерттеулерде позаның негізгі семантикалық мазмұны жеке адамның өз денесін әңгімелесушіге қатысты орналастыруынан тұратыны анықталды. Бұл орналастыру қарым-қатынастың жақындығын немесе бейімділігін көрсетеді.

Адамның қолдары мен аяқтарын айқастырып тұрған қалпы жабық деп аталады. Кеудеге айқастырылған қолдар - адам өзі мен әңгімелесуші арасында қоятын тосқауылдың өзгертілген нұсқасы. Жабық поза сенімсіздік, келіспеушілік, қарсылық, сын қалпы ретінде қабылданады. Сонымен қатар, мұндай позициядан алынған ақпараттың шамамен үштен бірін әңгімелесуші игермейді. Бұл қалыптан шығудың ең оңай жолы - бір нәрсені ұстауды немесе қарауды ұсыну.

Қолдар мен аяқтар айқаспайтын, дене денесі әңгімелесушіге бағытталған, алақандар мен аяқтар қарым-қатынас серіктесіне қарай бұрылған поза ашық деп саналады. Бұл сенім, келісім, ізгі ниет, психологиялық жайлылық позициясы.

Әңгімелесушімен түсіністікке жетудің ең жақсы жолы - оның қалпы мен жест-ишарасын көшіру.

Такесика — вербалды емес қарым-қатынас процесіндегі жанасудың рөлі. Мұнда қол алысу, сүйісу, сипау, итеру т.б. Динамикалық жанасулар ынталандырудың биологиялық қажетті түрі екені дәлелденді. Адамның қарым-қатынаста динамикалық жанасуды қолдануы көптеген факторлармен анықталады: серіктестердің мәртебесі, олардың жасы, жынысы, танысу дәрежесі.

Проксемика - ең тиімді қарым-қатынас аймақтарын анықтайды. Э.Холл қарым-қатынастың төрт негізгі бағытын анықтайды:
- Интимдік аймақ (15-45 см) - оған адам өзіне жақын адамдарды ғана қабылдайды. Бұл аймақта тыныш құпия әңгіме жүргізіледі, тактильді байланыстар жүзеге асырылады. Бұл аймақты бөгде адамдардың бұзуы ағзадағы физиологиялық өзгерістерді тудырады: жүрек соғу жиілігінің жоғарылауы, қан қысымының жоғарылауы, басына қанның ағуы, адреналиннің бөлінуі және т.б. Бұл аймаққа "бөтеннің" басып кіруі қауіп ретінде қарастырылады.
- Жеке (жеке) аймақ (45 - 120 см) - достармен, әріптестермен күнделікті қарым-қатынас аймағы. Тек көрнекі - көз контактісіне рұқсат етіледі.
- Әлеуметтік аймақ (120 - 400 см) - ресми кездесулер мен келіссөздерді, кездесулерді, әкімшілік әңгімелесулерді өткізуге арналған аймақ.
- Қоғамдық аймақ (400 см-ден астам) - лекциялар, митингілер, көпшілік алдында сөйлеу және т.б. кезінде адамдардың үлкен топтарымен қарым-қатынас аймағы..

Қарым-қатынас кезінде вербалды емес қарым-қатынасқа қатысты дауыстық сипаттамаларға да назар аударған жөн.

Просодика - бұл сөйлеудің ырғақтық-интонациялық жақтарының жалпы атауы, мысалы, дауыс ырғағы, дауыс деңгейі, оның тембрі.

Сіз тек тыңдап қана қоймай, сөйлеудің интонациялық құрылымын ести білуіңіз керек, дауыс күші мен үнін, сөйлеу жылдамдығын бағалай білуіңіз керек, бұл біздің сезімдеріміз бен ойларымызды іс жүзінде білдіруге мүмкіндік береді.

Табиғат адамдарды қайталанбас дауыспен марапаттағанымен, олар оған бояуды өздері береді. Дауыс ырғағын күрт өзгертуге бейім адамдар, әдетте, сергек болады. Монотонды сөйлейтін адамдарға қарағанда көпшіл, сенімдірек, сауатты және әлдеқайда жағымды.

5.5. Оқыту және оқыту әдістері (шағын топтар, пікірталастар, ситуациялық есептер, жұппен жұмыс, презентациялар, кейс-стади және т.б.).

5.6. Әдебиет.Соңғы бетте

5.7. Бақылау (сұрақтар, тесттер, тапсырмалар және т. б.)

Тесттер:

1.Коммуникативтік білгерлікке ... жатады.

a) <variant>вербальды және вербальды емес тәсілдерді нәтижелі қолдана білу

b) <variant>басқа адамдармен байланысу, қарым-қатынас орнату

c) <variant>қатынасу үшін белгі жүйесі ретінде сөзді пайдалану

d) <variant>тілден басқа белгілерді қосымша пайдалану

e) <variant>адамдардың өзара қатынасқа түсуі

2.Императивті қатынаста ... көрінеді.

a) <variant>алдау арқылы қатынас жасау

b) <variant>ұстамдылық көрсетілу, тепе-теңдік жағдайы

c) <variant>авторитарлық және директивтік әрекет жасау

d) <variant>партнерды түсініп қатынас жасау

e) <variant>тәрбие негізінде тұлға аралық қатынас орнату

3.Вербальды және вербалды емес тәсілдерді нәтижелі қолдана білуі арқылы қарым-қатынас жасау қабілеті ... деп аталады.

a) <variant>коммуникативтік үрдіс

b) <variant>коммуникативтік дағдылар

c) <variant>коммуникативтік потенциал

d) <variant>коммуникативтік біліктілік

e) <variant>коммуникативтік төзімділік

4.Коммуникативтік үрдіске ... жатады.

a) <variant>қарым-қатынас жасау арқылы адамдардың ойларымен, көңіл-күйімен және мүдделерімен танысуы

b) <variant>басқа адамдармен байланысу, қарым-қатынас орнату

c) <variant>адамдардың қатынасу үшін белгілі жүйе ретінде сөзді пайдалану

d) <variant>қатынасу үшін тілден басқа белгілерді қосымша пайдалану

e) <variant>вербальды және вербалды емес тәсілдерді нәтижелі қолдана білуі арқылы қарым-қатынас жасау қабілеті

5.Жас маманның кәсіптік әрекетке үйренуі ... деп аталады.

a) <variant>кәсіптік бейімділік

b) <variant>кәсіптік білім

c) <variant>кәсіптік бедел

d) <variant>кәсіптік төзімділік

e) <variant>кәсіптік қабілет

6.Вербальды коммуникацияға ... жатады.

a) <variant>тілден басқа белгілерді қосымша пайдалану

b) <variant>белгі жүйесі ретінде сөзді пайдалану

c) <variant>адамдар сұхбаттаса келе, бірін-бірі түсінісуі

d) <variant>басқа адамдармен байланысу, қарым-қатынас орнатуы

e) <variant>өзара қимыл ұйымдастыруы

7.Вербальды емес коммуникацияға ... жатады.

a) <variant>адамдардың сұхбаттасып бірін-бірі түсінісуі
b) <variant>белгі жүйесі ретінде сөзді пайдалану
c) <variant>тілден басқа белгілерді қосымша пайдалану
d) <variant>басқа адамдармен байланысуы
e) <variant>өзара қимыл ұйымдастыруы

8.Мимикаға ... жатады.

a) <variant>бет қимылы
b) <variant>дауыс ырғағы, жест
c) <variant>дене қимылы
d) <variant>жест,пантомимика
e) <variant>дауыс ырғағы, дене қимылы

9.Жестикуляцияға ... жатады.

a) <variant>дене қимылы
b) <variant>дауыс ырғағы, жест
c) <variant>жест,мимика,пантомимика
d) <variant>бет қимылы
e) <variant>дауыс ырғағы, дене қимылы

10.Визуальды қатынасуға ... жатады.

a) <variant>сөз арқылы жанасу
b) <variant>қимыл-әрекет арқылы қатынас жасау
c) <variant>көз жанасуы
d) <variant>бет қимылы
e) <variant>диалог арқылы қарым-қатынас жасау

Ситуациялық есеп:

Науқас 3. өршіл, сәтсіздіктер өзіне деген сенімділікті төмендетпейді. Тәкаппар, жігерлі, табанды. Жанжалға бейім. Ол дұрыс болмаса да, кем түспейді. Қарым-қатынаста ол эмпатияға бейім емес. Тек ақпараттылықты бағалайды. Тіпті ауыр сырқат болса да, жұмысын жалғастыруға тырысады.

1.Темперамент түрін көрсетіңіз

2. Қарым-қатынастың ұтымды әдісін таңдаңыз.

8-сабақ

5.1. Тақырыбы:Коммуникативтік және өзіндік тосқауылдар. Қақтығыстардың пайда болу себептері және шешу жолдары.

5.2. Сабақтың мақсаты:

Психиканың даму процесінің негізгі заңдылықтарын және психикалық іс-әрекет тетіктерін білу негізінде тұлғаның психологиялық құзіреттілігін қалыптастыру, тиімді қарым-қатынас және тұлғаға психогигиеналық қатынас дағдыларын, сондай-ақ кәсіби маңызды қарым-қатынас дағдыларын дамыту.

5.3. Оқыту міндеттері:

- Психологиялық ғылым және оның қоғамдық және гуманитарлық пәндер жүйесіндегі орны туралы түсінік қалыптастыру.
- Негізгі психикалық процестердің механизмдері, психикалық күйлер және жеке қасиеттер туралы білімді қалыптастыру.
- Тиімді қарым-қатынас және тұлғаның психогигиеналық қарым-қатынас дағдыларын дамыту.

5.4. Тақырыптың негізгі сұрақтары:

Конфликт термині қазақ тілінде қақтығыс, ерегесу, керісу, жанжал, дау-жанжал, тартыс деген мағыналарда жиі қолданылады. Бұл аталған ұғым, түсініктер оқушыларға білім беру, оқыту, үйрету барысында, оларды тұлға ретінде қалыптастыруда, олардың мәдени қарым-қатынасында, мінез-құлқында жиі көрініс табатыны белгілі.

Оқушылардың даму процесінде, олардың жас және жеке педагог-психологиялық ерекшеліктеріне байланысты, олар арасындағы қақтығыс және оның басқа түрлерінің келіп шығуы, пайда болуы табиғи нәрсе екендігін де ұнытпаған жөн.

Ғылыми-педагогикалық және психологиялық туындыларға сүйене отырып, қақтығыстың мынадай түрлерін атауға болады: «тұлғааралық қақтығыстар, отбасындағы (ерлі-зайыптылар) қақтығыстар, басшы-бағынушылар» арасындағы қақтығыстар, әлеуметтік топтар арасындағы қақтығыстар, саяси және мемлекетаралық қақтығыстар және т.б.

Сонымен қатар, педагогикалық мамандыққа қатысты «педагогикалық еңбек, қызметтегі қақтығыстар», инновациялық (жаңалықтар енуімен байланысты) қақтығыстар»ды өз алдына бөліп жеке қарастыруға да болады.

Қақтығыс, конфликт адамдар арасындағы қарым-қатынас психологиясының негізгі бір компоненті болғандықтан сол ұнамсыз қатынастың келіп шығу себептері, факторлары, жағдайлары, оның түрлері, технологиясы мен механизмі, көріністері, дамуы немесе тежелуі, оларды болдырмау немесе шешімін табу жолдары сияқты мәселелерге жан-жақты тоқталамыз. Мамандық саламызға сай тұлғааралық қақтығыстар мәселесі терең де жан-жақты қамтылады.

Субъекттердің өзара әрекетіне қарай отбасындағы қақтығыстар былайша бөлінеді: ерлі-зайыптылар арасындағы, ата-аналар мен балалар, ерлі-зайыптылар мен олардың ата-аналары, әкелер (аталар) мен немерелер арасындағы қақтығыстар.

Басшылар мен оған бағынушылар арасындағы өзара қарым-қатынас ғылымда да, практикада да өзекті мәселе. Мұнда басқарудың стилі, басшының абыройы, сый-құрметі, ұжымда әлеуметтік-психологиялық жағдай-климат жасау мәселелері үлкен мәнге ие.

Басшы мен бағынушы арасындағы қақтығыс себептері объектив және субъектив түрде кездеседі.

Объектив себептер: Қатынастың субординациялық характері функциональды және тұлғалық қатынас арасындағы қарама-қайшылық әрқашан да қақтығыс тудырады;

Кері байланыс дегеніміз- коммуникатордың әрекетіне реципиенттің реакциясы туралы берілетін ақпарат. Кері байланыстың мақсаты – ортақтасу серігіне оның мінез құлықтары өзгелер жағынан қалай қабылданып, сезіліп тұрғанын түсінуге көмектесу болып табылады.

Коммуникациялық кедергілердің түрлері: түсініспеушілік кедергісі, әлеуметтік мәдени айырмашылық кедергілері, қатынас кедергілері.

Түсініспеушілік кедергілері: семантикалық, фонетикалық, стильдік, логикалық.

Фонетикалық кедергі адамдар әр түрлі тілде, диалектте, не сақауланыпсөйлегенде пайда болады. Сөйлеушінің тілі реңкі жоқ, тез, жаңылтпаш , қажетсіз сөздерге толы болған кезде де , түсініспеушілік кедергісі туындайды

Семантикалық кедергілер жаргон және слэнг мәселесімен тығыз байланысты. Ортақтасуға қатысушылардың өзіндік шағын мәдениеттеріндеұғымдармен құбылыстардың ерекше мән-мағынасы болады.

Стильдік кедергі – коммуникатор мен реципиенттің тілдік стильдері бір-біріне не тілдің стилі ортақтасу жағдайына, реципиенттің көңіл-күйіне сәйкес келмеуі. Мысалы, балаларға, аспиранттарға лекция оқығанда бірдей тақырып болсада, екі түрлі тіл стилі қажет болады. Қайғырып не қуанып тұрған адамға бір ақпаратты әр түрлі мәнерде айтуға тура келеді. Коммуникатор неғұрлым сезімтал болса, реципиенттің ахуалын, ортақтасу жағдайын ұқыпты назарға алса, соғұрлым оның мәлімдемесі реципиентке дұрыс дәрежеде жетеді.

Логикалық кедергілер – сөйлеуші мен тыңдаушының қабылдау логикасы, дәлелдеу жүйесі әртүрлі болғанда пайда болатын . Қоғамда логиклық жүйелер өте көп. Мысалы, балалар логикасы, әйелдер мен ерлер логикасы, басшы мен бағыныштылар логикасы.

Әлеуметтік-мәдени айырмалар кедергілері әлеуметтік , саяси діни көзқарастарға, жынысына, жасына, мамандығына байланысты болады.

Қатынас кедергісі – коммуникаторды жақтырмайтындықтан оның мәлімдемесіне де қарсы қабылдау сенімсіздік сезімін туғызатын коммуникатордың сөзіне күдікпен қарау.

Кез-келген психологиялық кедергі – ақпарат қабылдау жолында құрылатын реципиенттің өз-өзін қорғауы.

5.5. Оқыту және оқыту әдістері (шағын топтар, пікірталастар, ситуациялық есептер, жұппен жұмыс, презентациялар, кейс-стади және т.б.).

5.6. Әдебиет.

Островская И.В. «Психология». Медициналықучилищелер мен колледждергеарналғаноқулық. М., «ГЭЕТАР-Медиа», 2006.

2. Н.Д. Лакосина. «Медициналықпсихология»-М., АКАДЕМА, 2008

3. В.Ф. Матвеев «Медициналықпсихологиядағы этика және деонтология негіздері»

4. Асимов М.А.«Коммуникативтікдағдылар»: оқулық/Асимов М.А., Нұрмағамбетова С.А., Игнатьев Ю.В. ҚРДСМ С.Ж. Асфендияроватындағы ҚҰМУ. Алматы: Эверо, 2009.

5. Ильин Е.П. Қарым-қатынасжасаужәнетұлғааралыққарым-қатынасжасаупсихологиясы. – СПБ.:Питер, 2009.

Қосымша әдебиеттер:

1.Карвасаркий Б.Д. «Клиникалық психология».Ұлттық медициналық кітапхана. СПБ, 2004.

2.Полянцева О.И.Орта медициналықмекемелергеарналған психология. –Ростов на Дону, Феникс, 2004.

3.Психологиялықтестілерэнциклопедиясы. М., ТЕРРА-кітап клубы, 2000.

4.Петрова Н.Н. Медицина мамандарынаарналғанпсихология.-М., АКАДЕМА, 2006.

5. Психология. Оқулық. Жауапты редактор А.А. Крымов.-М., «Проспект», 2004.

6.Романова Н.Н., Филипов А.В. Сөздік. Сөйлеуқатынасыныңмәдениеті: этика, прагматика, психология.-Москва, 2009.

5.7. Бақылау (сұрақтар, тесттер, тапсырмалар және т. б.)

Тесттер:

1.Конфликт - латынның "conflictus" деген сөзінің қазақша мағынасы:

a) <variant>шекісу
b) <variant>ашу
c) <variant>ыза
d) <variant>қарсыластық
e) <variant>немқұрайдылық

2.Қақтығыстар ... топтарға бөлінеді.

a) <variant>горизонтальды, вертикальды, аралас
b) <variant>аралас, тік, вертикальды
c) <variant>горизонтальды,тік, вертикальды
d) <variant>вертикальды, тік
e) <variant>горизонтальды, аралас,тік

3.Горизонтальды қақтығыс ... болады.

a) <variant>тұлға және мекеме арасында
b) <variant>жеке топтар арасында
c) <variant>бір қатардағы қызметтестер арасында
d) <variant>мекеме аралық
e) <variant>бағынышты адамдар арасында

4.Вертикальды қақтығыс ... болады.
a) <variant>бір-біріне бағынышты адамдар арасында
b) <variant>бір қатардағы қызметтестер арасында
c) <variant>тұлға және мекеме арасында
d) <variant>жеке топтар арасында
e) <variant>мекеме аралық

5.Қызметтестер арасындағы қақтығыстардың ұйымдастырушылық маңыздылығына орай конфликттер ... топқа бөлінеді.
a) <variant>вертикальды және горизонтальды
b) <variant>вертикальды және деструктивтік
c) <variant>конструктивтік және деструктивтік
d) <variant>горизонтальды және конструктивтік
e) <variant>аралас және горизонтальды

6.Қақтығыс ... деңгейден тұрады.
a) <variant>3
b) <variant>4
c) <variant>5
d) <variant>2
e) <variant>1

7.Бұл әдісте адам қақтығыстан кетуге тырысады, дәлірек айтқанда келіспеушілік туғызатын сұрақтарды талқыға салмау ... деп аталады.
a) <variant>бас тарту
b) <variant>көндіру
c) <variant>мәжбүрлеу
d) <variant>компромисс
e) <variant>проблеманы шешу

8.Адамның басқалардың көзқарастарымен санаспай, өз ойын қайткен күнде де басқаға мойындатуы ... деп айтылады.
a) <variant>компромисс
b) <variant>бас тарту
c) <variant>көндіру
d) <variant>мәжбүрлеу
e) <variant>проблеманы шешу

9.Екі жақ кейбір ойларынан бас тартып екеуіне де тиімді ортақ шешім қабылдауы ... деп айтылады.
a) <variant>компромисс
b) <variant>бас тарту
c) <variant>көндіру
d) <variant>мәжбүрлеу
e) <variant>проблеманы шешу

10.Қақтығысқа кірген медициналық қызметкер, одан сәтті шығуы үшін ... қажет.
a) <variant>науқасқа қатаң түрде ескерту жасау
b) <variant>ең алдымен қарсыласына айтарын толық айтуға мүмкіншілік беруі
c) <variant>қайырымдылық көңілін білдіруі
d) <variant>өзінің антипатиясын қарсыласына көрсетпеуі
e) <variant>науқастың ақылдылығына күмән білдірмеуі

Ситуациялық есеп

Ауыр науқас ауруханаға түсті. Науқаста қатты мазасыздық бар, ол қатты сөйлейді, нервтері шекте. Ауруды емдеу қиын болады деген алаңдаушылық бар, сонымен қатар науқаста дәрігер мен мейіргерге сенімсіздік бар.

Науқас қандай эмоционалды жағдайға/бұзылуға ұшырағанын көрсетіңіз.

9-сабақ

5.1. Тақырыбы:Коммуникативтік біліктілікті дамытуға бағытталған жаттығулар.

5.2. Сабақтың мақсаты:

Психиканың даму процесінің негізгі заңдылықтарын және психикалық іс-әрекет тетіктерін білу негізінде тұлғаның психологиялық құзіреттілігін қалыптастыру, тиімді қарым-қатынас және тұлғаға психогигиеналық қатынас дағдыларын, сондай-ақ кәсіби маңызды қарым-қатынас дағдыларын дамыту.

5.3. Оқыту міндеттері:

- Психологиялық ғылым және оның қоғамдық және гуманитарлық пәндер жүйесіндегі орны туралы түсінік қалыптастыру.
- Негізгі психикалық процестердің механизмдері, психикалық күйлер және жеке қасиеттер туралы білімді қалыптастыру.
- Тиімді қарым-қатынас және тұлғаның психогигиеналық қарым-қатынас дағдыларын дамыту.

5.4. Тақырыптың негізгі сұрақтары:

Тиімді коммуникация орнату үшін, қарым - қатынастың әрбір кезеңінде келесі психологиялық ұстанымдардың болуы шарт:

- көзбен контакт орнату;
- түсінуге ниеттеніп тыңдау;
- раппорт орнату,
- анық сөйлеу;
- дене қозғалысы мен тілді дұрыс пайдалану.

Тиімді коммуникацияны іске асыруда пайда болатын кедергілер:

- қабылдау айырмашылықтары;
- семантикалық айырмашылықтары;
- вербалсыз кедергілер;
- шамалы кері байланыстар;
- тыңдай білмеу;

Бұл жерде коммуникация тікелей болғандықтан мұнда ең алдымен ауызекі тіл қолданысқа түседі, вербалды емес амалдар, яғни мимика, ым, ишаралар сөзбен теңдей дәрежеде молынан қолданылады. Мәселен, бас изу – белгілі бір нәрсемен келісуді білдірсе, таңғалу – иығын көтеріп, ауызын ашуды білдіреді т.б. Күнделікті өмірде мұндай бейвербалды амалдарды көптеп кездестіреміз. Бұл контактілі қарым - қатынастың негізгі ерекшелігі. Соны- мен қатар тікелей қарым-қатынаста уақыт пен кеңістік факторы және «көз контактісі» бірлікте көрініс береді.

Көз контактісі – коммуниканттың бір-біріне деген көзқарасы, олардың ішкі жайкүйінің жағдайы. Мысалы, көзін ары-бері жүгіртіп сөйлеу – коммуниканттың өзіне деген сенімсіздігін көрсетеді. Коммуникация барысында адам серіктесінің көз қимылына қарай өзінің көз қимылының тактикасы мен стратегиясын саналы түрде өзгерте алады. Өйткені сөйлесуші адресатының көзіне немесе бетіне тіке қарап тұрғандықтан, қарсы тараптың әңгімесінің шынайылығын аңғарады. Яғни коммуниканттың оны тыңдап тұрғанын, түсініп тұрғанын немесе серіктесінің эмоционалды жағдайының қалай өзгергенін қадағалай отырып, өз әрекетін өзгерте алады. Бірқатар ғалымдардың зерттеулері ауызша қарым-қатынас кезінде коммуниканттар егер бір-бірінің көз қимылдарын жіті қадағаласа,

айтылған нәрселердің дәл қабылданатынын дәлелдеген. Көз қимылының көмегімен сөйлеуші адресатының сөйлеу әрекетін басқара алады.

Нәтижелі тұлғааралық коммуникацияның психологиялық шарттарының бірі – ортақтасу серіктестерінің тыңдау техникасын меңгеруі. Мұқият тыңдау индивидтен белсенділік пен саналы күш жұмсауды, жігерді қажет етеді. Медициналық қызметкер науқасты мүмкіндігінше белсенді тыңдауға тырысу қажет. Науқас үшін дәрігердің, оны мұқият тыңдап отырғанын білу маңызды.

Студенттердің коммуникативтік дағдыларын қалыптастырудың 3 құрылымы қалыптасқан: когнитивтік компоненті- бағыттың мазмұны студенттерге коммуникативтік әрекет жасауға мүмкіндік беретін нақты тәсілдерді игеру. Кәсіби міндеттерін шешу үшін, кәсіби коммуникацияны тиімді қолдану үшін коммуникацияның түрлері, құралдары, формалары, психологиялық әсер ету техникасын меңгеруді сипаттайды, - эмоционалды-бағалау компоненті - «дәрігер» және «науқас» түсініктеріне эмоционалды көзқарасы, өзінің эмоциясын басқара алу,

эмоционалды тұрақтылығы, науқаспен психологиялық контакт орнату, эмоционалды түрде ортақтаса алу. Эмоционалды іс-әрекеттер, науқастың оған деген сенімін жоғалтып қана қоймай, оларды шаршатып, күдік туғызып, тіпті қорқытады; -мотивациялық компоненті – кәсіби дамуға немесе жетілдіруге деген құлшынысы, кәсіби іс-әрекетті атқаруға деген ішкі түрткісінен құралады.

Қорытындылай келе, дәрігерлердің коммуникативті дағдыларды қолдануы олардың кәсіби қызметіне оң ықпалын тигізеді. Бұл науқас жағдайын толық және нақты дәрігерлік бағалауда білінеді. Сапалы медициналық көмек көрсету аясында науқастың қанағаттанушылығы өседі. Олар толық мәнінде бар проблемаларды ұғынады, тексерілудің керектігін, емдік және диагностикалық шаралардың мән-мағынасын түсінеді. Дамыған коммуникативті дағдылары бар дәрігерлердің жетекшілігіндегі пациенттер көп жағдайда терапияға берілген болып келеді және өзінің мінез-құлығын өзгерту жөніндегі кеңестерге сүйенеді, сонымен қатар, өздерінің ауруын алып жүруге саналы және белсенді түрде қатысады.Оларда ауруы себепші болатын үрейге және депрессияға әуестіктері азаяды. Сонымен қатар, коммуникативті дағдыларды қолдану дәрігерлердің де өмірін жақсартады, кәсіби стрессті сезінушілігін төмендетеді, кәсіби

«күйіп кетуді» азайтады және кәсіби өзін-өзі сыйлаушылықты жоғарлатады. Сол себепті медициналық жоғарғы оқу жағдайында студенттердің коммуникативтік дағдыларын қалыптастыру және дамыту ең маңызды мәселе.

5.5. Оқыту және оқыту әдістері (шағын топтар, пікірталастар, ситуациялық есептер, жұппен жұмыс, презентациялар, кейс-стади және т.б.).

5.6. Әдебиет.Соңғы бетте

5.7. Бақылау (сұрақтар, тесттер, тапсырмалар және т. б.)

Тесттер:

1.Бір-біріне бағынбайтын адамдар арасындағы қақтығыс ... деп аталады.

a) <variant>деструктивті
b) <variant>горизонтальды
c) <variant>вертикальды
d) <variant>аралас
e) <variant>шекісу

2.Клиникалық интервью ... сатыдан құралады.

a) <variant>төрт
b) <variant>бір
c) <variant>екі
d) <variant>үш

e) <variant>бес

3.Құпиялық кепілділігі клиентке ... ұсынылады.

a) <variant>интервьюдің 1-ші сатысында
b) <variant>интервьюдің 2-ші сатысында
c) <variant>интервьюдің 3-ші сатысында
d) <variant>интервьюдің 4-ші сатысында
e) <variant>интервьюдің 5-ші сатысында

4.Стандарттандырылған сұрақ және есептерден құрылған психологиялық диагностика ... деп аталады.

a) <variant>сұхбат
b) <variant>тестілеу
c) <variant>сұрақ-анкета
d) <variant>сауалдама
e) <variant>шәкілдеу

5.Қадағалау сұхбаты ... қолданылады.

a) <variant>жағымды зерттеулер кезінде
b) <variant>негізгі мәлімет жинау кезеңінде
c) <variant>күдікті нәтижелерді тексерген кезде
d) <variant>диагностика кезінде
e) <variant>емдік әсер болмаған кезде

6.Науқастардың дертіне көзқарасының ең жиі кездесетін нұсқасы:

a) <variant>ипохондриялық
b) <variant>үрейлі
c) <variant>сандырақтық
d) <variant>депрессивті
e) <variant>немқұрайлы

7.Науқастың дертіне нозофобты қатынасы ... деп аталады.

a) <variant>аурудан қорқу
b) <variant>ауруға мән бермеу
c) <variant>ауруды теріске шығару
d) <variant>дертіне сабырлы көзқарас
e) <variant>ауруды аса бағалау

8.Науқастың дертіне ипохондриялық қатынасы:

a) <variant>аурудың ауырлығын аса бағалау
b) <variant>ауруды теріске шығару
c) <variant>ауруға мән бермеу
d) <variant>аурудан пайда табу
e) <variant>аурудың ауырлығы

9.>... диссимуляция деп аталады.

a) <variant>Дерті мен ауру белгілерін саналы түрде жасыру
b) <variant>Науқастың жасандылығы
c) <variant>Ауру симптомдарын саналы түрде асыра айту
d) <variant>Науқастың оз жөні түрде айтуға көңілі болмауы
e) <variant>Науқастың өз дертінің ауырлығын аса бағалауы

10.Симуляция бұл:

a) <variant>ауру тұлғасының дерт туралы өз көрінісі
b) <variant>науқас ауырсыну жағдайына өз құндылықтарының ішінен жоғары орын береді
c) <variant>саналы түрде дерттің белгілерін ұсынып, шағымдануы

d) <variant>науқастың ауруға психологиялық реакциясы

e) <variant>науқас ауруын және оның белгілерін сезініп ұқпайды

Ситуациялық есеп

Мейіргер эмпатияны білмейді. Эмоционалды түрде кедей. Өзін командаға қарсы қоюды ұнатады. Ол үшін маңызды мақсаттарға жетуде өте талапшыл. Беделді, көбінесе жалған.

1. Темперамент түрін анықтаңыз.
2. Қарым-қатынастың ұтымды әдісін таңдаңыз.

10-сабақ

5.1. Тақырыбы:Темперамент және оның түрлері.

5.2. Сабақтың мақсаты:

Психиканың даму процесінің негізгі заңдылықтарын және психикалық іс-әрекет тетіктерін білу негізінде тұлғаның психологиялық құзіреттілігін қалыптастыру, тиімді қарым-қатынас және тұлғаға психогигиеналық қатынас дағдыларын, сондай-ақ кәсіби маңызды қарым-қатынас дағдыларын дамыту.

5.3. Оқыту міндеттері:

- Психологиялық ғылым және оның қоғамдық және гуманитарлық пәндер жүйесіндегі орны туралы түсінік қалыптастыру.
- Негізгі психикалық процестердің механизмдері, психикалық күйлер және жеке қасиеттер туралы білімді қалыптастыру.
- Тиімді қарым-қатынас және тұлғаның психогигиеналық қарым-қатынас дағдыларын дамыту.

5.4. Тақырыптың негізгі сұрақтары:

Темперамент (латын тілінен аударғанда- “қоспа, сәйкестілік”) деп, әдетте, адамның психикасының сипатын оның байсалдылық және қозғалтқыштық деңгейін анықтайтын туа біткен ерекшеліктерін атайды.

Неміс философы ***И.Кант*** өзінің “Антропология” деген еңбегінде темпераменттің 4 түрі туралы толық психологиялық сипаттама береді. Бірақ ол темперамент пен мінез ұғымдарын бір – біріне балама ретінде қарастырды.

Неміс анатомы ***Гейне*** темпераменттердің түрліше болуы жүйке жүйесінің тонусына байланысты десе, орыс антропологы ***Н.Л.Зеланд*** ми қабықшасындағы молекулярлық қозғалыстың жылдамдығы мен біркелкілігіне байланысты деді.

Орыс педагогы ***П.Ф.Лесгафт*** темпераменттерді қан сауыттарының жуандығы мен кеңдігіне байланысты деп тұжырымдады.

Темперамент жеке тұлғаға тән ең тұрақты маңызды ерекшеліктерден құралады. Ол адамның жүріс-тұрысынан, оның өзіне және қоршаған әлемге деген қатынасынан білінеді. Темперамент- бұл қарым- қатынанс жасау барысындағы сыртқы ортаға, айналадағы жағдайға деген психикалық реакцияның сипаты. Темпераменттің негізгі 4 типін бөліп қараймыз:

Сангвиник- ширақ, көпшіл, сыртқы қоздырғышқа тез жауап береді. Бұл күшті тип, ол өзін-өзі жақсы ұстай алады, байсалды келеді.

Холерик- ширақ, көпшіл, қызба, сыртқы қоздырғышқа жауабы әр түрлі. Шыдамсыз, ашуланшақ болып келеді. Бір нәрсені бастаса оның тоқтату қиын. Олар тік мінезді

Флегматик- селқос, көп қозғалмайтын, сабырлы, ұстамды. Олар бос сөлегенді ұнатпайды, тұйық. Ұзақ және бір қалыпты жұмыс жасай алады, күтеде алады.

Меланхолик- селқос, біртоға. Бұл әлсіз тип, оған өзіне-өзі сенімсіздікпен жасықтық тән. Меланхолик ренжігіш, күмәншіл болып келеді.

Организмде қанның пропорциясы артық болса, ол сангвиникалық (лат. “сангиус” – қан), ал шырын басым болса (гр. “флегма” – шырын) флегматик темпераменті деп, ал организмде қара өт басым болса меланхолик (гр. “мелайне – холе” – қара өт), сары өт басым болса, холерик (гр. “холе” – өт) темпераменті деп те аталды.

Жер бетінде қанша адам болса, сонша мінез бар. Әркімнің әдепкі әдеттері әртүрлі. Алдыңғы жазбада адамның оптимистік және пессимистік көзқарастарын талқыға салған едік. Бүгінгі әңгіміміз де болмыс мәселесін төңіректейді. Бүгін экстраверт және интроверт адамдарға шағын зерттеу жүргіземіз. Бұл терминдерді Швейцария психологі Карл Густав Юнг қолданысқа енгізген еді.

Экстраверт:

- адамдармен тез араласуға бейім тұратын;
- публика алдында сөз сөйлегеннен қысылмайтын;
- кез келген әрекетін сыртқы ортамен бөлісетін адам.

Интроверт:

- жалғыздықты сүйетін;
- өз-өзімен сөйлескенді ұнататын;
- ішкі әлемінде өмір сүретін жан.

Адам бір іспен шұғылданғанда, тіпті сөйлегенде күш жұмсайды. Әдетте адам энергияны тыныс алу, тамақтану және ұйықтау арқылы алады. Ұйқымыз қанғанда, жаңа күш пайда болғандай әсерде болатынымыз сондықтан. Психологтардың айтуынша, экстраверт адамдар үшін бұл энергия жеткілікті көрінбейді. Сондықтан, олар энергияны қарым-қатынас арқылы басқа адамдардан алады. Экстравертердің үнемі жұрттың назарында болғысы келетіні осы себептен болса керек. Экстравертер алға ұмтылғыш, ашық-жарқын болып келеді. Араласатын адамдары да айтарлықтай көп болады. Себебі, ол кез келген ортаны баурап, адамдардың есінде қала алады. Дегенмен, бұл жүз достың бәрі сенімді деген сөз емес...

Ал интровертер керісінше. Олар көпшілік ортада ұзақ қалғысы келмейді, үнемі жалғыздықты жаны қалап тұрады. Адамдармен араласып-құраласып кету олар үшін оңай емес. Интровертер сезімдерін сыртқа шығара бермейтін салмақты, жабық, тұйық адамдар. Бұл эгоистік емес. Олар үшін қоршаған ортадан өз ішкі әлемі маңызды. Оның бір немесе екі досы болуы мүмкін. Көбіне олардың осы бір не екі досымен өмір-бойы сырласып өтуі ғажап емес. Психологтар сондай-ақ, шығармашылықпен айналысатын адамдардың көбі интроверт болып келеді дейді.

Экстравертер қиындыққа душар болғанда, ештеңені ішіне ұстамай, айрықша эмоциямен сыртқа шығарып тастайды. Бұл қоршаған ортаның оған деген көзқарасын өзгертуі мүмкін. Ал интровертер бәрін ішінде сақтайды. Соның кесірінен тығырықтан шығатын жол таба алмай, күйзеліске түсіп кетуі ғажап емес.

5.5. Оқыту және оқыту әдістері (шағын топтар, пікірталастар, ситуациялық есептер, жұппен жұмыс, презентациялар, кейс-стади және т.б.).

5.6. Әдебиет.Соңғы бетте

5.7. Бақылау (сұрақтар, тесттер, тапсырмалар және т. б.)

Тесттер:

1.Науқастың дертіне деген субъективті көзққарасының психологиялық факторларына ... жатады.

a) <variant>темпераменті, мінезі
b) <variant>мамандығы, темпераменті
c) <variant>темпераменті, жасы
d) <variant>мінезі, жасы

e) <variant>мамандығы, жасы

2.Науқастың дертіне деген субъективті көзқарасының жекеше-конституционалдық факторларына ... жатады.

a) <variant>темпераменті, мінезі
b) <variant>темпераменті , жасы
c) <variant>жынысы, жасы, мамандығы
d) <variant>мінезі, мамандығы
e) <variant>мамандығы , жеке бас қасиеттері

3.Психикалық үдерістердің функциялары:

a) <variant>таным үрдістері
b) <variant>темперамент және мінез
c) <variant>психикалық жағдайлар
d) <variant>психикалық қасиеттер
e) <variant>шаршау және стресс

4.Адам мінезінің белгілі түрде қалыптасуына себепші фактор ... болып табылады.

a) <variant>темперамент
b) <variant>дүниеге қатынас
c) <variant>нәсіл
d) <variant>физиологиялық белгі
e) <variant>ерік

5.Қоғамдық қызметке бағытталған әрекеттер жиынтығы ... деп аталады.

a) <variant>еңбек
b) <variant>манипуляция
c) <variant>операция
d) <variant>іс-әрекет
e) <variant>қимыл

6.Адамдардың қарым-қатынас барысындағы бірін-бірі қабылдау үдерісі ... жатады.

a) <variant>қарым-қатынастың перцептивті түріне
b) <variant>қарым-қатынастың интерактивті түріне
c) <variant>қарым-қатынастың әлеуметтік түріне
d) <variant>қарым-қатынастың информациялы-коммуникативті түріне
e) <variant>қарым-қатынастың коммуникативті түріне

7.Индивидтің іс-әрекет және қарым-қатынаста ие болған жүйелі әлеуметтік қасиеті ... деп аталады.

a) <variant>жеке адам
b) <variant>нышан
c) <variant>темперамент
d) <variant>мотивация
e) <variant>даралық

8.Бұл типтегі адамдардың қуануы да, кайғыруы да қиын және қысқа мерзімді эмоциялық қозумен ерекшеленетін темперамент ... деп аталады.

a) <variant>флегматик
b) <variant>холерик
c) <variant>меланхолик
d) <variant>сангвиник
e) <variant>астеник

9.Көңіл-күйге үйлесімсіз ақиқаттарды санадан шығарып тастау қорғанысы ... болып табылады.

a) <variant>ығыстыру

b) <variant>жоққа шығару
c) <variant>көшіру
d) <variant>оқшалау
e) <variant>жаңалау

10.Сезімі сырттай әлсіз, тұрақты эмоциялық қозумен ерекшеленетін темперамент өкіліне ... жатады.

a) <variant>меланхолик
b) <variant>холерик
c) <variant>сангвиник
d) <variant>флегматик
e) <variant>атлетик

Ситуациялық есеп

Мейіргер сабырлы үнсіз, парасатты. Баяу, өте дәйекті, тәуелсіз. Кейде ол шындықтан алшақты, бейтарап.

1. Темперамент түрін анықтаңыз
3. Қарым-қатынастың ұтымды әдісін таңдаңыз.

11-сабақ

5.1. Тақырыбы:Психодиагностика.Әр-түрлі аурулар кезіңде медицина қызметкерінің және науқастың қарым-қатынас ерекшеліктері.

5.2. Сабақтың мақсаты:

Психиканың даму процесінің негізгі заңдылықтарын және психикалық іс-әрекет тетіктерін білу негізінде тұлғаның психологиялық құзіреттілігін қалыптастыру, тиімді қарым-қатынас және тұлғаға психогигиеналық қатынас дағдыларын, сондай-ақ кәсіби маңызды қарым-қатынас дағдыларын дамыту.

5.3. Оқыту міндеттері:

- Психологиялық ғылым және оның қоғамдық және гуманитарлық пәндер жүйесіндегі орны туралы түсінік қалыптастыру.
- Негізгі психикалық процестердің механизмдері, психикалық күйлер және жеке қасиеттер туралы білімді қалыптастыру.
- Тиімді қарым-қатынас және тұлғаның психогигиеналық қарым-қатынас дағдыларын дамыту.

5.4. Тақырыптың негізгі сұрақтары:

« Психодиагностика » сөзі — « психологиялық диагноз қою » дегенді немесе адамның жеке өзінің психологиялық жағдайы немесе қандайда бір психологиялық қасиеттері жайлы сапалы шешім қабылдауды білдіреді.Талқыланып отырған бұл терминнің психологияда екі мағынасы бар. «Психодиагностика» ұғымының бірінші анықтамасы оны алуан түрлі психодиагностикалық құралдарды жасап, оларды практикада пайдалануға қатысты психологиялық білімдердің арнайы саласына жатқызады.

Практикалық психодиагностика психолог іс-әрекетінің әртүрлі саласында қолданылады . Дегенмен психодиагностика психологиялық іс-әрекетінің жеке, өз алдына дербес сферасы ретінде қалыптасқан. Оның басты мақсаты : психологиялық диагноз қою яғни былайша айтқанда, адамның нақты психологиялық жағдайын бағалау.

Мұндай ұғымдағы психодиагностика өз саласында мынадай мәселелерді қарастыратын ғылым болып табылады.

1.Психологиялық құбылыстардың табиғаты мен оларды ғылыми бағалаудың принципті мүмкіндіктері туралы.

2.Психологиялық құбылыстардың принципті түрде танылуы мен сандық бағалануы үшін осы уақытқа дейін қалыптасқан жалпылама ғылыми негіздемелер туралы.

3.Қазіргі уақытта қолданылып жүрген психодиагностика құралдары, қабылданған жалпылама ғылыми методологиялық талаптарға қаншалықты сай келеді.

4.Психодиагностиканың алуан түрлі құралдарына қойылатын негізгі әдістемелік талаптар қандай.

5.Психодиагностиканы жүргізу жағдайларында, алынған нәтижелерді өңдеу құралдары мен сол нәтижелерді қорыту тәсілдеріне қойылатын талаптарды қоса алғандағы практикалық психодиагностиканың нәтижелерінің сенімділігінің негіздемесі туралы.

6.Тесттерді қоса алғандағы психодиагностика әдістерінің ғылымилығын құрастыру мен тексерудің негізгі тәртібі туралы.

«Психодиагностика» терминінің екінші анықтамасы психологиялық диагнозды практика жүзінде қолданумен байланысты психологтың өзіндік саласын көрсетеді. Бұл жерде психодиагностиканы ұйымдастырып өткізуге қатысты таза практикалық мәселелер шешіледі. Оған мыналар кіреді:

1.Психодиагност ретіндегі психологқа қойылатын кәсіби талаптарды айқындау;

2.Психологтың өз жұмысын сәтті жүргізуі үшін,өзінде болуы тиісті білімдердің,ептіліктер мен дағдылардың жиынтығын білуі;

3.Психологтың практикалық жағдайларды анықтауы, оларды сақтауы,психодиагностиканың өзге де әдістерін сәтті әрі кәсіби түрде игеріп алғандығының кепілі болып табылады.

4.Психодиагностика саласындағы психологты практикалық тұрғыда дайындаудың бағдарламаларын,тәсілдері мен әдістерін жасап шығу, сонымен бірге оның осы саладағы біліктілігін бағалау;

Теориялық және практикалық мәселелердің екеуі де бір бірімен тығыз байланысты. Осы салада біліктілігі жоғары маман болуы үшін, психолог психодиагностиканың ғылыми әрі практикалық негіздерін жақсы меңгеруі тиіс. Сондықтан теориялық және практикалық мәселелер бірге, олардың қай салаға қатысы бар екендігін анықтамасада талқылана береді. Практикалық тұрғыда психодиагностика психолог қызметінің әр түрлі салаларында, мәселен, ол психологиялық педагогикалық тәжірибелердің авторы болса да, оған қатысушы ретінде жұмыс істесе де және ол психологиялық кеңеспен немесе психологиялық түзету жұмыстарымен шұғылданса да пайдаланылады. Дегенмен де, практикалық психологтың жұмысында психодиагностика қызметтің жеке саласы ретінде көрінеді. Оның мақсаты психологиялық диагнозды қою болып табылады яғни адамның жеке өзінің психологиялық жағдайы. Кез- келген психологиялық — педагогикалық ғылыми тәжірибеде, дәл психодиагностика психологиялық қасиеттердің даму деңгейін білікті түрде бағалауды мақсат етеді. Әдеттегідей бұл осы тәжірибеде тексерілетін, заңды түрдегі өзгерістері болжамдарда болады деп күтілетін қасиеттер. Мәселен, ғылыми психологиялық зерттеулердің мәселелері кейбір заңдар бойынша өмір сүреді немесе белгілі бір дәрежеде әртүрлі айналымдарға тәуелді деген тұжырымдарға қатысты адамның ойлауының кейбір ерекшеліктері болуы мүмкін.

5.5. Оқыту және оқыту әдістері (шағын топтар, пікірталастар, ситуациялық есептер, жұппен жұмыс, презентациялар, кейс-стади және т.б.).

5.6. Әдебиет.

Соңғы бетте

5.7. Бақылау (сұрақтар, тесттер, тапсырмалар және т. б.)

Тесттер:

1.Тұқым қуалаушылық механизмдерінің адамның мінез-құлқына әсер етуін зерттейтін пән ... деп аталады.

a) <variant>психодиагностика
b) <variant>генетикалық психология
c) <variant>жалпы психология
d) <variant>психотерапия
e) <variant>әлеуметтік психология

2.Адамның қоғамдағы іс-әрекетінің мінез-құлық заңдылықтарын зерттейтін ғылымға ... жатады.

a) <variant>әлеуметтік психология
b) <variant>медициналық психология
c) <variant>жалпы психология
d) <variant>ұлттық психология
e) <variant>педагогикалық психология

3. Персонализация:

a) <variant>өз ерекшелігін тану
b) <variant>өзін басқа адамдармен теңестіру
c) <variant>басқаларға икемдесу
d) <variant>жауап әрекетке келе білу
e) <variant>жалпы адамшылықты тану

4.Өзара сыйластық жайлаған ортада ... қатынас түрі дамиды.

a) <variant>үйлесімді
b) <variant>қайшылықты
c) <variant>дау-дамайлы
d) <variant>бейтарап
e) <variant>тәуелді

5.Ара қатынастардың орнығуына ... кедергі келтіретін қасиет.

a) <variant>сенімсіздік
b) <variant>ақ көңілділік
c) <variant>ашықтық
d) <variant>достық
e) <variant>ұйымшылдық

6.Адамдардың еңбек барысында әдіс-тәсіл, идея, болжамдарымен бөлісіп, алмасу құралына ... жатады.

a) <variant>тіл
b) <variant>ой
c) <variant>зейін
d) <variant>қиял
e) <variant>сезім

7.Жеке адамға байланысты «мен» ұғымының мәні ... болып табылады.

a) <variant>өз қадірін сезе білу
b) <variant>басқаларды бағалау кабілеті
c) <variant>дүниеге сезімталдық
d) <variant>заттасқан құндылыкка жақын болу
e) <variant>астар сана ыкпалға тәуелділік

8.З.Фрейд адамның психикалық іс-әрекетін анықтайтын 2 қажеттілікті ... деп айтты.

a) <variant>либидо, агрессия
b) <variant>практикалық, сана
c) <variant>мотив, күйзелу

d) <variant>сублимация, проекция
e) <variant>агрессия, ығыстыру

9.Адамды әрекетке итермелеуші себеп ... болып табылады.
a) <variant>қажетсіну
b) <variant>тілек
c) <variant>ниет
d) <variant>сыртқы ықпал
e) <variant>мақсат

10.Соқыр сезім импульсін қауіпті объектіден қауіпсіз объектіге ... деп аталады.
a) <variant>ауыстыру
b) <variant>сублимация
c) <variant>репрессия
d) <variant>проекция
e) <variant>изоляция

Ситуациялық есеп

Психологқа 38 жастағы науқас Габденов С. келді. Оның туыстарының айтуына қарағанда, ол өте уайымшыл. Жұмыс орнында орынсыз талап қояды, келушілерді де мазалайды. Аса ұқыптылықпен үй ішіндегілерді де мазалайды.

1. Жеке тұлғаның түрін анықтаңыз.
2. Темпераменттің түрін анықтаңыз.

12-сабақ

5.1. Тақырыбы:Ятрогенді аурулар мен дәрігерлік қателіктер. Медицина қызметкерлерінің құқықтық жауапкершілік түрлері және медициналық құжаттамалар маңызы.

5.2. Сабақтың мақсаты:

Психиканың даму процесінің негізгі заңдылықтарын және психикалық іс-әрекет тетіктерін білу негізінде тұлғаның психологиялық құзіреттілігін қалыптастыру, тиімді қарым-қатынас және тұлғаға психогигиеналық қатынас дағдыларын, сондай-ақ кәсіби маңызды қарым-қатынас дағдыларын дамыту.

5.3. Оқыту міндеттері:

- Психологиялық ғылым және оның қоғамдық және гуманитарлық пәндер жүйесіндегі орны туралы түсінік қалыптастыру.
- Негізгі психикалық процестердің механизмдері, психикалық күйлер және жеке қасиеттер туралы білімді қалыптастыру.
- Тиімді қарым-қатынас және тұлғаның психогигиеналық қарым-қатынас дағдыларын дамыту.

5.4. Тақырыптың негізгі сұрақтары:

Ятрогенді аурулар (грекше iatros+gennao шығару құрастыру ятрогенияның синонимі) – медицина қызметкерлерінің деантологиялық қателіктерінің, қате,байқамай, сөйлеуінің нәтижесінде пайда болатын психогендік бұзылыстар.

Дәрігіер сөзі немесе ісінің әсерінен пайда болатын пациенттің денсаулығының бұзылыстары дәрігерлерге ертеден белгілі. Дегенмен «Ятрогения» термині 1925жылы неміс психиатры Бумке «Дәрігер жан күйзелістерінің себебі ретінде» еңбегі жарияланғаннан кейін, кеңінен тарап кетті.

Клиникалық қате «жоспарланған әрекетті орындамау немесе нәтижеге жетудің қате жоспарын орындау» деп анықталады. Басқа сөзбен айтқанда, қателер әрекетті жоспарлағанда немесе оны іске асырғанда жіберіледі. Мысалы ретінде дәрігерлер емдеудің

жағымсыз нәтижелері, пациентті шатастырып алу, құлау, күю, қанды дұрыс құймау секілді жағдайларын келтіреді.Осы терминді ойлап тапқан автордың өз пікрінше, зардабы ауыр қателіктердің көбі, қарқынды терапия мен операция жасайтын және жедел көмек көрсету бөлімшелерінде жиі кезедеседі.

Медициналық тәжірибеде клиникалық қателердің келесі түрлерін жіктейді

Диагностикалық:

-қате немесе кеш қойылған диагноз

- лабораториялық зерттеулер дұрыс болмауы, нәтижесіне сай іс шаралар қолданбау.

Емдік:

- емдеу барысындағы қателіктер
- дәрінің дозасын анықтауда т.б.

Превентивтік:

- профилактикалық емдеудің болмауы, немқұрайлы қарауы.

Басқа:

- коммуникацияның болмауы
- құрал-жабдықтардың сынып қалуы
- жүйенің бұзылысы

Ятрогендік аурудың дамуы үшін дәрігіер мінез- құлқымен қоса, науқастың тұлғалық ерекшеліктеріде маңызды. Науқас тек аурудан емес, сонымен қатар онымен қатарласа жүретін үрей, қорқыныш, емнің нәтижесіне сенбеу сияқты мәселелерден де зардап шегеді. Сондықтан науқас дәрігердің сөзіне, мәнез-құлқына, интонациясына, ым-ишарасына аса қатты зейін қояды.Сонымен қатар, науқастың тұлғалық ерекшелігіне және психикалық қалпының дәл осы сәттегі жағдайына байланысты медициналық қызметкердің сөзі мен әрекетіне әр науқас әр түрлі реакция береді.

5.5. Оқыту және оқыту әдістері (шағын топтар, пікірталастар, ситуациялық есептер, жұппен жұмыс, презентациялар, кейс-стади және т.б.).

5.6. Әдебиет.

Соңғы бетте

5.7. Бақылау (сұрақтар, тесттер, тапсырмалар және т. б.)

Тесттер:

1.Ниетке еріктік күш қосылғанда пайда болатын бағыт-бағдар түріне ... жатады.

a) <variant>ұмтылыс
b) <variant>ниет
c) <variant>көзқарас
d) <variant>таным
e) <variant>құмарлық

2.Адам өмірін ... мәнді етеді және құрайды.

a) <variant>генетика
b) <variant>еңбек
c) <variant>қайғыру
d) <variant>көшіру
e) <variant>энергия

3.Өз сезімдерін, тілектерін сана астында басқа адамға беру ... деп айтылады.

a) <variant>ауыстыру
b) <variant>проекция
c) <variant>неофрейдис
d) <variant>рационализация
e) <variant>изоляция

4.Бұл типтегі адамдардың қуануы да, кайғыруы да қиын және қысқа мерзімді эмоциялық қозумен ерекшеленетін темперамент ... деп аталады.

a) <variant>холерик
b) <variant>флегматик
c) <variant>меланхолик
d) <variant>сангвиник
e) <variant>астеник

5.Көңіл-күйге үйлесімсіз ақиқаттарды санадан шығарып тастау қорғанысы ... болып табылады.

a) <variant>жоққа шығару
b) <variant>көшіру
c) <variant>ығыстыру
d) <variant>оқшалау
e) <variant>жаңалау

6.Сезімі сырттай әлсіз, тұрақты эмоциялық қозумен ерекшеленетін темперамент өкіліне ... жатады.

a) <variant>холерик
b) <variant>сангвиник
c) <variant>флегматик
d) <variant>меланхолик
e) <variant>атлетик

7.Аутизмді (жұрттан оқшаулану) патологиялық тұйық жеке адам ... типке жатады.

a) <variant>психастеникалық
b) <variant>истериялық
c) <variant>тұрақсыз
d) <variant>шизоидты
e) <variant>гипертимдік

8.Адамның өзі жайлы жалпы ұстанымдар жүйесі ... деп аталады.

a) <variant>«МЕН-концепция»
b) <variant>өмірлік міндеттер
c) <variant>ұстанған принциптер
d) <variant>нәсілдік белгілер
e) <variant>максат мұраттар

9.Қоғамда қалыптасқан нормаларға сәйкес емес мінез-құлықтың ғылыми аталуы ... деп аталады.

a) <variant>делинквентті
b) <variant>агрессивті
c) <variant>кауіпті
d) <variant>девиантты
e) <variant>ассоциалды

10.Жалпы мақұлданған формадағы жарлық, әлеуметтік мәнді жағдайлар- дағы мінез-құлық ережесі ... болып табылады.

a) <variant>әлеуметтік норма
b) <variant>антиәлеуметтік норма
c) <variant>моральдық норма
d) <variant>эстетикалық норма
e) <variant>бейәлеуметтік норма

Ситуациялық есеп

Науқас Д. ұялшақ, қызғаншақ, тәуелсіздікке ұмтылады, жабысқақ, мейірімді. Сенімді және терең қарым-қатынасқа бейім. Тәуекел, қауіп жағдайынан аулақ болады. Өз ісіне жиі өкінеді. Ауру және ықтимал салдары туралы ойларды тастауға тырысады. Аурудың көрінісіндегі айқын нәрсені жоққа шығарады, оларды кездейсоқ жағдайларға жатқызады.

Қарым-қатынастың ұтымды әдісін анықтаңыз.

13-сабақ

5.1. Тақырыбы:Қаза болудың этикалық мәселелері, қаралы хабарды жеткізу. Жазылмайтын науқастар.Эвтаназия, дәрігер тактикасы.

5.2. Сабақтың мақсаты:

Психиканың даму процесінің негізгі заңдылықтарын және психикалық іс-әрекет тетіктерін білу негізінде тұлғаның психологиялық құзіреттілігін қалыптастыру, тиімді қарым-қатынас және тұлғаға психогигиеналық қатынас дағдыларын, сондай-ақ кәсіби маңызды қарым-қатынас дағдыларын дамыту.

5.3. Оқыту міндеттері:

- Психологиялық ғылым және оның қоғамдық және гуманитарлық пәндер жүйесіндегі орны туралы түсінік қалыптастыру.
- Негізгі психикалық процестердің механизмдері, психикалық күйлер және жеке қасиеттер туралы білімді қалыптастыру.
- Тиімді қарым-қатынас және тұлғаның психогигиеналық қарым-қатынас дағдыларын дамыту.

5.4. Тақырыптың негізгі сұрақтары:

Өлімге деген қатынас өмір сүруге әсер етеді.Стоиктер өлім,өмірдегі маңызды оқиға деп айтқан.Әулие Августиннің пікірі де осыған ұқсас: «Тек өлімнің алдында ғана адамның болмысы көрінеді».Сонымен өлім –өмірдің шындығы.

Өлімнің өмірге жағымды әсер ететін қабылдау қиын,өйткені біз оны тек қана қабылдаймыз.Бірақ бір сәтке болсын өлім туралы ойлардан бас тартсақ,өмір өзінің қарқынынан айырылады.

Пациетке жақында өлетінін бетіне айтпасада болады: «Әр адам,әсіресе ауыр науқас,ең жаман нәрселерге дайын болуы керек».Кейбір адамдар өзінің жердегі істерін аяқтауды ойынада алмайды,өйткені оларға бұл мәселелерді шешу өлімнің есігін ашатын сияқты көрінеді.Олармен өлім алдындағы қорқыныш проблемасын талқылауға болады.

Жазылмас науқастармен ашық сөйлесу мәселесі өте қиын болып табылады. Бұл туралы көптеген пікірлер бар. Біреулері, пациентке бүкіл шындықты айтқан жөн десе, екіншілері ауыр науқасқа мейірімділікпен қарап, оған жақындап қалған өлім туралы ешнәрсе айтпайды, ал үшіншілері бұл пациенттің қалауымен жүруі керек дейді. Әрине, науқас өзінің жағдайы туралы шындықты білуге құқылы және оның құқығын аяқ асты етуге ешкімнің қақысы жоқ, бірақ «білуге құқылы» және «білуге міндетті» деген ұғымдардың бірдей емес екендігін ұмытпаған жөн. Білу қақысы мен ақпаратты таңдау қақысы бірдей емес. Пациенттің еркіндігі,оның нақты шындықты білуге деген ұмтылысына бағытталған кезде ғана толық болады.

Ауыр науқас жақындап қалған өлім туралы ештеме білгісі келмесе, онда айналасындағылар оның таңдауын сыйлауы қажет. Қазаның таяп қалғандығын білу, көбінесе, науқастың жағдайын женілдетпейді, сондықтан оның аз білгендігінің де пайдасы бар. Егер пациент қанша уақыт өмір сүретіндігі туралы үзілді - кесілді мәлімет талап етсе, айналасындағылар оның дәлелдері не құлақ түріп, оның сезімдерін түсінуге ұмтылуы керек. Көзсіз батырлық көбінесе жалған

болады. Шындықты аяғына дейін айтуды талап еткен кезде, пациент осы шындыққа деген өзінің реакциясын көз алдына елестете алмайды. Кейде науқастың талаптары шартты түрде болатындығы, оның нақты жауап алғысы келмейтіндігі көзге түседі, өйткені нақты жауап, оның үмітін үзеді. Клиникалық тәжірибеде бұл мәселе екі сұрақтың көлемінен шығып кетеді де, пациентке диагнозы туралы, емдеу және болжау туралы «қашан», «қалай», «қанша» айту керектігін бойына жинайды.Бұл мәселелер пациенттерге «жақсылық жаса!» қағидасын басшылыққа алатын дәрігерлерді көп толғандырады.

Қаза алдындағы адамдармен өзін қалай ұстау керек? Қорытындыла өлім халінде жатқан адам мен жұмыс жасау кезінде ескеретін бірнеше маңызды қағиданы атап кетейік:
1. Көбінесе адамдар жалғыздықта өледі, «адам әрқашанда жалғыз өледі» деген белгілі пәлсапалық тұжырымды көбінесе біржақты түсінеді және өлім халінде жатқан адамнан алыстайды осылайша ақтайды. Бірақ, адамды жалғыз қалдырса өлім қорқынышы мен ауруы күшейеді. Өлім халінде жатқан адамға, өліп қалған сияқты қарауға болмайды. Онымен қарым - қатынас жасап, халің біліп тұру өте маңызды;

2. Өлім халіндегі адамның шағымын мұқият тыңдап, қажетіліктерін қанағаттандырып тұру керек;

3. Айналадағы адамдардың барлық тіршілігі, өлім халінде жатқан адамға бағытталуы жөн. Онымен қарым - қатынаста үстіртін оптимизмнен аулақ болу қажет, өйткені ол күмән туғызады;
4. Өлім халіндегі адамдар тыңдағаннан көрі, өзі сөйлегенді ұнатады;
5. Өлім халіндегі адамдар тыңдағаннан көрі, өзі сөйлегенді ұнатады;6. Өлім халіндегі адамды тек күту, аялау нысаны деп қарастырмаған жөн. Көбінесе айналасындағылар, өлім халіндегі адамға «не жақсы?» деген мәселені шын көңілден шешкісі келеді. Бірақ жауапкершілікті барынша өзіне тарту пациенттің дербестігін азайтады. Мұның орнына оны тыңдап, емдеу туралы шешім қабылдауға қатыстыру керек;
7. Өлім халінде жатқан адам қолдана алатын ең үлкен нәрсе - біздіңтұлғамыз. Әрине, біз көмек берудің үлгілі құралы емеспіз, бірақ жағдайға байланысты дөп келеміз. Өлім халінде жатқан адаммен бірге болу, біздің қарапайым адамгершілікті талап етеді және оны көрсету міндетті болып табылады;
8. Психологтар мен дәрігерлер өз күмәндары мен күнә сезімдері және өзінің өлім жайлы ойларын мойындап, бөлісуі керек.Өлім халіндегі адаммен және оның туыстарымен жұмыс істейтін күтушілерге де маңызды көмек қажет. Олармен әлсіздік және кінәлілік сезімдерін мойындау жайында әңгімелесу керек. Дәрігерлер кәсіби сезімдерін қорлауды басынан өткізуі шарт. Бұл сезім пациенттің өлімін кәсіби күйреу деп қабылдайтын дәрігерлердің арасында жиі кездеседі.

Эвтаназия термині алғаш рет XVII ғасырда Ф.Беконмен “ жеңіл өнімді” анықтау үшін қолданып, XIX ғасырдан бастап “біреуді аянштан өлтіру” деген мағынаны береді. Мұнда қиналуларды жеңілдету мақсатымен әдейі өлтіру туралы айтылады. “Эвтаназия” сөзімен “ауырсыну мен қиналуларды жоюды мақсат ететін” өлім мәніне әкелетін кез-келген әрекетті немесе керісінше әрекетсіздікті көрсетеді.

Эвтаназия деп - қандайда бір тұлғаның өз тілегі бойынша өмірін тоқтатуына бағытталған және бұдан еш пайда көрмейтін адамның қолымен орындалған әрекетті айтамыз.

Эвтаназия туралы тек белгілі бір адамның өлімін жылдамдату пиғылы бар болғанда ғана айтылады.Ал ауыр сырқаттың соңғы кезіндегі науқастың қиналуларын жеңілдетуге

тырысып оған өлімнің физиологиялық үрдісін тек тікелей емес түрде ғана жылдамдата алатын дәрі-дәрмекті тағайындағанда эвтаназия туралы айтылмайды.Бұл жағдайда науқасқа өлуге көмектесу мақсатын қоймайды, бірақ кері әсер ретінде ғана өлімді жақындата алатын препараттар көмегімен оның ауырсынуын азайтуға тырысады.Бұл жерде өлім әдейі, тікелей түрде тудырылмайды, бірақ ауырсыздандыру терапиясының мүмкін салдары болып табылады. Эвтаназия туралы өлімге әкелетін препарат қолданылғанда, сондай-ақ науқасты өмір сүру үшін керек заттардың немесе оған жағымды әсер ететіндердің барлығынан (есін жиып, өмірінің дербес қолданылуына мүмкіндік беретін реанимация немесе өмірді қалыпты жағдайда жалғастыруға мүмкіндік бере алатын емдеу) айырған жағдайда айтылады. Дәрігер ролі пациентпен ынғайласқан оның өмірін ұзарта алатын таңдамалардан бас тартуға немесе нәтижесінде науқас өмірінің қысқаруына әкелетін шараларды жүзеге асыруға жеңілдететін дәрі-дәрмектердің дозасын үлкейтуге келіп тірелетін жағдайлар, негізінен оплоидты анальгетиктер қолданылады. Мысалы,ауырсынуды басатын немесе ұйықтату.

жұмыс, презентациялар, кейс-стади және т.б.).

5.5. Оқыту және оқыту әдістері (шағын топтар, пікірталастар, ситуациялық есептер, жұппен жұмыс, презентациялар, кейс-стади және т.б.).

5.6. Әдебиет.

Соңғы бетте

5.7. Бақылау (сұрақтар, тесттер, тапсырмалар және т. б.)

Тесттер:

1. «Психология» грек тілінен аударғанда ... туралы ғылым.
a) <variant>жан
b) <variant>түйсік
c) <variant>мінез құлық
d) <variant>психика
e) <variant>тәрбие

2. «Жан туралы» трактаттың авторы:
a) <variant>Аристотель
b) <variant>Платон
c) <variant>Демокрит
d) <variant>Лукреций
e) <variant>Эпикур

3. Аристотель ... еңбегімен, білімнің өзіндік аумағы ретінде психологияның негізін салды.
a) <variant>«Жан туралы»
b) <variant>«Мемлекет туралы»
c) <variant>«Психика туралы»
d) <variant>«Сана туралы»
e) <variant>«Тәрбие туралы»

4. Психология ерекше ғылым ретінде ... бірге дамыды.
a) <variant>философиямен
b) <variant>педагогикамен
c) <variant>тарихпен
d) <variant>биологиямен
e) <variant>физиологиямен

5. Жекеліктің пайда болуы мен дамуын, өзге адамдармен, топпен қарым қатынасын анықтайтын психологияның саласы ...деп аталады.
a) <variant>әлеуметтік
b) <variant>педагогикалық

c) <variant>жас ерекшелік
d) <variant>балалар
e) <variant>арнайы

6. Оқыту, тәрбие беру үдерісінде жеке тұлғаның даму заңдылықтарын зерттейтін психологияның саласы ... психология деп аталады.
a) <variant>педагогикалық
b) <variant>әлеуметтік
c) <variant>жас ерекшелік
d) <variant>балалар психологиясы
e) <variant>арнайы

7. Психология ғылымын танудың ертедегі әдісі ... болып табылады.
a) <variant>бақылау
b) <variant>әңгіме
c) <variant>тәжірибе
d) <variant>тестілеу
e) <variant>анкеталау

8. Түйсік, қабылдау, елестету, ойлау, ес психикалық ... тиесілі.
a) <variant>үдеріске
b) <variant>қасиетке
c) <variant>жағдайға
d) <variant>білім беруге
e) <variant>элементке

9. Түрлі дыбыстар-жөтелу, ыңырсу, есінеу, терең демалу, сөйлесу ... жатады.
a) <variant>паралингвистикалық компоненттерге
b) <variant>оптико-кинетикалық жүйеге
c) <variant>визуалды қатынасқа
d) <variant>вокалдық құралға
e) <variant>вербальды қатынасқа

10. Реалистік таласқа ... жатады.
a) <variant>шындықты іздестіре келе, өз мәліметінің жеткіліксіздігін толықтыру
b) <variant>шындықты іздестіруге бейімделмеу
c) <variant>"қайтсем де жеңіске жетем" деген ойдың болмауы
d) <variant>шындыққа жетем деген ойдың болмауы
e) <variant>шындықты іздестіруге мәліметінің жеткіліксіздігі

Ситуациялық есеп

Адамның ортасы жанжалды, ашуланшақ. Жұмыс орнында әріптестер бір-бірімен жиі қақтығысады. Адамның қандай эмоционалды-психологиялық күйі болуы мүмкін екенін анықтаңыз.

14-сабақ

5.1. Тақырыбы: Медицина қызметкерлерінің құқықтық жауапкершілік түрлері және медициналық құжаттамалар маңызы

5.2. Сабақтың мақсаты:

Психиканың даму процесінің негізгі заңдылықтарын және психикалық іс-әрекет тетіктерін білу негізінде тұлғаның психологиялық құзіреттілігін қалыптастыру, тиімді қарым-қатынас және тұлғаға психогигиеналық қатынас дағдыларын, сондай-ақ кәсіби маңызды қарым-қатынас дағдыларын дамыту.

5.3. Оқыту міндеттері:

- Психологиялық ғылым және оның қоғамдық және гуманитарлық пәндер жүйесіндегі орны туралы түсінік қалыптастыру.
- Негізгі психикалық процестердің механизмдері, психикалық күйлер және жеке қасиеттер туралы білімді қалыптастыру.
- Тиімді қарым-қатынас және тұлғаның психогигиеналық қарым-қатынас дағдыларын дамыту.

5.4. Тақырыптың негізгі сұрақтары:

1. Медицина және фармацевтика қызметкерлерінің Ар-намыс кодексі (бұдан әрі – Ар-намыс кодексі) медицина және фармацевтика қызметкерлерінің азаматтар мен тұтастай қоғам алдындағы өз қызметі үшін моральдік жауапкершілігін айқындайды.

2. Медицина және фармацевтика қызметкерлері өз қызметінде:

1) осы Кодексті және Ар-намыс кодексін басшылыққа алуға;

2) Қазақстан Республикасы азаматтарының денсаулығын нығайтуға жәрдемдесуге;

3) тек қана пациенттің мүдделерінде шешім қабылдауға;

4) Қазақстан Республикасының медицина және фармацевтика қызметкерінің жоғары атағына кір келтіретін іс-әрекеттер жасауға жол бермеуге;

5) өзінің қызметтік міндеттерін адал әрі сапалы атқаруға;

6) өзінің кәсіптік білімін үздіксіз жетілдіруге;

7) өзінің жеке пайдасын басшылыққа алып, профилактика мен емдеудің әдістері мен құралдарын жарнамалауға және пайдалануға жол бермеуге;

8) еңбек тәртібін мүлтіксіз сақтауға;

9) денсаулық сақтау ұйымдарының мүлкіне ұқыпты қарауға және оны тиімді пайдалануға;

10) сыбайлас жемқорлық көріністеріне қарсы тұруға;

11) қызметтік ақпаратты пайдакүнемдік және жеке басының өзге де мақсаттарында пайдалануға жол бермеуге;

12) жек басының үлгісімен ұжымда тұрақты және жағымды моральдық-психологиялық жағдай жасауға ықпал етуге;

13) басқа да медицина және фармацевтика қызметкерлері тарапынан Ар-намыс кодексінің нормаларын бұзу фактілеріне жол бермеуге және олардың жолын кесуге;

14) өзінің қызметтік міндеттерін атқару кезеңінде белгіленген киім нысанын сақтауға тиіс.

3. Пациенттермен қарым-қатынаста медицина және фармацевтика қызметкерлері:

1) жасына, жынысына, ұлтына, діни сеніміне, азаматтығына, шығу тегіне, әлеуметтік, лауазымдық және мүліктік жағдайларына немесе кез-келген өзге де мән-жайларға қарамастан адамның құқықтарын, ар-намысы мен қадір-қасиетін құрметтеуге;

2) мұқтаж болған әрьір адамға медициналық көмек көрсетуге;

3) адам өмірін сақтау өзінің борышы екенін әрдайым есте ұстауға;

4) азаматтардың мемлекттің денсаулық сақтау жүйесіне деген сенімін нығайтуға жәрдемдесуге;

5) пациенттерге қатысты қаржылық және өзге де бопсалау фактілеріне жол бермеуге, өз әріптестері тарапынан осындай іс-әрекеттердің жолын кесужөнінде күш-жігер жұмсауға;

6) өз әс-әрекетімен қоғам тарапынан негізделген сын айтылуына жол бермеуге, сынға сабырлылықпен қарауға, сындарлы сынды қзінің кәсіптік қызметіндегі кемшіліктерді жою және оны жақсарту үшін пайдалануға тиіс.

4. Өз әріптестерімен қарым-қатынаста медицина және фармацевтика қызметкерлері:

- жалпы қабылданған моральдық-этикалық нормаларды сақтауға, сыпайылық пен биязылық танытуға;
- пациенттің мүддесі талап етсе, риясыз көмек көрсетуден бас тартпауға және әріптестерінен кеңес сұрауға;
- басқа медицина және фармацевтика қызметкерінің кәсіптік біліктіліне көпшілік алдында күмән келтірмеуге;
- қазақстандық медицинаның дәстүрлерін және жетістіктерін байытуға тиіс.

5. Медицина және фармацевтика қызметкерлерінің Ар-намыс кодексін сақтауы олардың кәсіптәк борышы болып табылады.

6. Денсаулық сақтау ұйымының ұжымы оның басшысының шешімі бойынша медицина және фармацевтика қызметкерінің Ар-намыс кодексінің ережелерін сақтамау фактісін қарап, қараудың нәтижесі бойынша қоғадық мін таға алады.

7. Денсаулық сақтау ұйымының басшылары Ар-намыс кодексі мәтінінің көрнекі үгіт орындарында орналастыруларын қамтамасыз етеді.

Пациенттердің құқықтары

1. Пациенттің осы Кодекстің 88-бабында көрсетілген құқықтардан басқа:
1) диагностика, емдеу және күтім жасау процесінде өзіне лайықты ілтипат жасалып, өзінің мәдени және жеке басының құндылықтарына құрмет көрсетілуіне;
2) қандайда бір кемсітушілік факторларының ықпалынсыз, тек қана медициналық критерийлер негізінде айқындалатын кезектілікпен медициналық көмек алуға;
3) дәрігерді немесе медициналық ұйымды таңдауға, ауыстыруға;
4) отбасының, туыстары мен достарының, сондай-ақ діни бірлестіктер қызметшілерінің тарапынан қолдау көрсетілуге;
5) медициналық технологиялардың қазіргі деңгейі қандай мүмкіндік берсе, сондай шамада дерт зардабының жеңілдетілуіне;
6) өзінің денсаулық жағдайы туралы тәуелсіз пікір естуге және консилиум өткізілуіне;
7) Қазақстан Республикасының заңдарында көзделген өзге де құқықтары болады.

2. Пациенттің өз құқықтары мен міндеттері, көрсетілетін қызметтер, ақылы қызметтердің құны туралы, сондай-ақ олардың ұсынылу тәртібі туралы ақпарат алуға құқығы бар. Пациенттің құқықтары туралы ақпарат медициналық ұйымдардың көрнекі үгіт орналасатын жерлерінде орналастырылуға тиіс.

Медициналық ұйымға түскен кезде пациентке өзіне медициналық қызметтер көрсететін адамдардың аты-жөні мен кәсіптік мәртебесі туралы, сондай-ақ медициналық ұйымның ішкі тәртібінің қағидалары туралы мәліметтер берілуге тиіс.
3. Медициналық көмек пациенттің ауызша немесе жазбаша хабардар етілген ерікті түрдегі келісімі алынғаннан кейін көрсетілуге тиіс.
4. Пациент медициналық көмек алу кезінде ұсынылатын және баламалы емдеу әдістерінің ықтимал қатері мен артықшылықтары туралы деректерді, емделуден бас тартудың ықтимал салдарлары туралы мәліметтерді, пациентке түсінікті болатын нысандағы диагноз, емдік іс-шаралардың болжамы мен жоспары туралы ақпаратты қоса алғанда, өз денсаулығының

жай-күйі туралы толық ақпаратты алуға, сондай-ақ оны үйге шығару немесе басқа медициналық ұйымға ауыстыру себептері туралы түсінік алуына құқығы бар.
5. Пациент өз денсаулығының жай-күйі туралы ақпаратты хабарлау қажет болатын адамды тағайындай алады. Пациенттің ақпарат алудан бас тартуы жазбаша ресімделеді және медициналық құжаттамаға енгізіледі.
6. Егер медициналық апараттың берілуі пациентке пайдасын тигізбейтіні былай тұрсын, елеулі зиянын да тигізеді деуге кесімді негіз болса ғана ақпарат пациенттен жасырылуы мүмкін. Мұндай жағдайда осы ақпарат пациенттің жұбайына (зайыбына), оның жақын туыстарына немесе заңды өкілдеріне хабарланады.

7. Денсаулық сақтау саласындағы білім беру ұйымдарының клиникалық базалары жағдайында медициналық көмек алатын пациенттердің оқу процесіне қатысудан, сондай-ақ емдік-диагностикалық рәсімдердің өткізілуі кезінде үшінші тұлғалардың қатысуынан бас тартуға құқығы бар.
8. Пациенттердің құқықтарын қорғауды денсаулық сақтау органдары, ұйымдары, сондай-ақ қоғамдық бірлестіктер өз құзыреті шегінде жүзеге асырады.
9. Пациенттің медициналық көмек алу кезінде тағайындалған дәрілік зат туралы толық ақпарат алуға құқығы бар.
10. Некелесетін азаматтардың медициналық және медициналық-генетикалық зерттеп-қаралуға құқығы бар.

5.5. Оқыту және оқыту әдістері (шағын топтар, пікірталастар, ситуациялық есептер, жұппен жұмыс, презентациялар, кейс-стади және т.б.).

5.6. Әдебиет.

Островская И.В. «Психология». Медициналықучилищелер мен колледждергеарналғанокулық. М., «ГЭЕТАР-Медиа», 2006.

2. Н.Д. Лакосина. «Медициналықпсихология»-М., АКАДЕМА, 2008

3. В.Ф. Матвеев «Медициналықпсихологиядағы этика және деонтология негіздері»

4. Асимов М.А.«Коммуникативтікдағдылар»: оқулық/Асимов М.А., Нұрмағамбетова С.А., Игнатьев Ю.В. ҚРДСМ С.Ж. Асфендияроватындағы ҚҰМУ. Алматы: Эверо, 2009.

5. Ильин Е.П. Қарым-қатынасжасаужәнетұлғааралыққарым-қатынасжасаупсихологиясы. –СПБ.:Питер, 2009.

Қосымша әдебиеттер:

1.Карвасаркий Б.Д. «Клиникалық психология».Ұлттық медициналық кітапхана. СПБ, 2004.

2.Полянцева О.И.Орта медициналықмекемелергеарналған психология. –Ростов на Дону, Феникс, 2004.

3.Психологиялықтестілерэнциклопедиясы. М., ТЕРРА-кітап клубы, 2000.

4.Петрова Н.Н. Медицина мамандарынаарналғанпсихология.-М., АКАДЕМА, 2006.

5. Психология. Оқулық. Жауапты редактор А.А. Крымов.-М., «Проспект», 2004.

6.Романова Н.Н., Филипов А.В. Сөздік. Сөйлеуқатынасыныңмәдениеті: этика, прагматика, психология.-Москва, 2009.

5.7. Бақылау (сұрақтар, тесттер, тапсырмалар және т. б.)

Тесттер:

1.Білім беру мен меңгерудің екі жақты үрдісі, іс-әрекеттіңнегізгі түрі ... деп айтылады.

a) <variant>оқу
b) <variant>еңбек
c) <variant>әрекет
d) <variant>ойын

e) <variant>мақсат

2.Белгілі қоғамдық пайдалы өнімді өндіруге бағытталған іс-әрекет ... деп аталады.

a) <variant>еңбек
b) <variant>оқу
c) <variant>ойын
d) <variant>мақсат
e) <variant>әрекет

3.Мақсатты әрекет бұзылысынын бір түрі, регрессия мәні ... болып табылады.

a) <variant>түңілу
b) <variant>ашуға берілу
c) <variant>өткен үлгілерге еліктеу
d) <variant>ойсыз әрекет
e) <variant>мәнсіз қимылдар

4.Мамандықтың белгілі бір түріне бағыт-бағдар беру мәселесіне ...келіп тіреледі.

a) <variant>кәсіптік бейімделу
b) <variant>іс-әрекет
c) <variant>қақтығыс
d) <variant>кәсіптік бағдар
e) <variant>кәсіби деңгейлер

5.Басқалардың жүріс-тұрысына ықпал ету мүмкіндігі ... деп аталады.

a) <variant>билік
b) <variant>ықпал
c) <variant>мәжбүр
d) <variant>басқару
e) <variant>айқындау

6.Тұлғалық таңдаулар мен қызығушылықтар негізінде қалыптасқан топ ... деп аталады.

a) <variant>формалды емес
b) <variant>микротоп
c) <variant>орта топ
d) <variant>ресми топ
e) <variant>ұжым

7.Топ әрекетінің нәтижелі болуы ... байланысты.

a) <variant>жетекшіге
b) <variant>мінез-құлыққа
c) <variant>сенімге
d) <variant>ұжымға
e) <variant>кеңесшіге

8.Адам еңбегінің белгілі бір түріне жарамдылығын көрсететін психологиялық физиологиялық ерекшеліктерінің, оған қажетті тиісті білім, дағды икемділік- терінің жиынтығы ... деп аталады.

a) <variant>кәсіби бағыттылық
b) <variant>кәсіби жарамдылық
c) <variant>кәсіби дағды
d) <variant>кәсіби шеберлік
e) <variant>кәсіби білім

9.Кәсіби бағдардың түрлеріне ... жатпайды.

a) <variant>кәсіби сауат ашу
b) <variant>шартты топтар
c) <variant>кәсіби адаптация

d) <variant>ақпараттық құзірет
e) <variant>кәсіптік бейімделу

10.Психиканың онтогенетикалық даму ерекшелігін ... зерттейді.
a) <variant>жас ерекшелік психологиясы
b) <variant>медициналық психология
c) <variant>әлеуметтік психология
d) <variant>жалпы психология
e) <variant>педагогикалық психология

Ситуациялық есеп

Науқас В. эмпатикалық, өте аянышты, достық қарым-қатынасты жақсы көреді. Кішіпейіл, ұялшақ, өзіне сенімді емес. Қолайсыз жағдайларда оңай күдікті және сергек болады. Мазасыз күдік шындыққа жанаспайтын және екіталай асқынулардан қорқады.

1. Темперамент түрін анықтаңыз.
2. Қарым-қатынастың ұтымды әдісін таңдаңыз.